

โคลงพิพิศพากย์

พระยาราชพินิจชัย

พิมพ์แจกในงานศพ

ว่าที่นายพันโท หลวงไกรกรัษา (ยรรยง, บุรณศิริ)

พ.ศ. ๒๔๕๗

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ โสภณพิพรรฒธนากร

กรุงเทพ ฯ

คำนำ

หนังสือโคลงเรื่องนี้ กรรมการหอพระสมุดวชิรญาณแต่ก่อน ได้ขอแรงจินตกวี ที่เป็นสมาชิกหอพระสมุดวชิรญาณบ้าง ไม่ได้เป็นสมาชิกบ้าง แลกกรรมการเองบ้าง ช่วยกันแต่งเป็นคำโคลงคนละเรื่อง แต่งคุณแต่โทษของเรื่องที่ตั้งเป็นกระตุกความนั้น แล้วลงพิมพ์ในหนังสือวชิรญาณ อนุโลมตามโคลงสุภาษิต ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ไว้บ้าง โปรดให้พระบรมวงษาอนุชัช ชาติกลของชุดพระบาท แต่งบ้าง รวบรวมเข้าไว้เป็นเรื่องอันหนึ่ง ซึ่งได้เคยลงพิมพ์เป็นสมุดเล่มเด็กขนาดมืขมิถิธ เมื่อพ.ศ. ๒๔๕๕ นั้นแล้ว แต่เรื่องที่กล่าวนี้ เป็นการที่แต่งคนละบทของบท เช่นว่า ด้วยความรักก็แต่งหลายคน แล้วมารวมกันในหมวดความรัก ความขง ความงาม ความเบื้อหน่าย เป็นต้น ก็แต่งกันหลาย ๆ คน แล้วมารวมเข้าหมวดกัน เพราะฉะนั้น โคลงบางบทความจึงคล้ายคลึงกันบ้าง เพราะต่างคนต่างแต่งมาประจวบกันเข้า แต่โคลงเรื่องที่กรรมการหอพระสมุดวชิรญาณขอแรงให้แต่ง ซึ่งได้กล่าวถึงอยู่บัดนี้ เป็นขอแรงให้แต่งคนละเรื่อง เป็นต้นว่ากล่าวด้วยความรักก็แต่งคนเดียว จะเป็นโคลงกับบทก็ตามแต่ความพอใจของผู้แต่ง ไม่ได้กำหนด ความขง ความเชื่อ ความสงไสย เป็นต้น ก็แต่งเรื่องละคนเหมือนกัน แลกระตุกความที่แต่งนี้ เลือกสิ่งทีุ่กกันโดยการที่เป็นปฏิบัติตรงกันข้าม ซึ่งข้างหนึ่งเป็นความดี ควรให้มืขมิถิธ ข้างหนึ่งเป็นความชั่ว ควรละเสีย เช่นความหมั่นแต่ความเกียจคร้าน เป็นต้นบ้าง เป็นคุณแต่โทษทั้งสองข้าง แต่ต่างกันตรงกันข้าม เช่น ความช้า ความเร็ว ความขง ความอ่อน เป็นต้นบ้าง

เมื่อแต่งตัวก็ถึงพิมพ์ไปเป็นคราวๆ กรรมการหอพระสมุดวชิรญาณ
ในปัจุบันนี้เห็นว่า โศดงเหล่านี้เป็นสุภาสิต ให้ทราบคุณแลโทษ
ของความดีความชั่ว อันเป็นหนทางแนะนำในทางประพฤติชอบ
สมควรจะรวบรวมเป็นเรื่องเดียวกัน ลงพิมพ์ไว้เพื่อเป็นประโยชน์สืบไป
พอจะรวบรวมที่หลวงไกรภักท (ยรรยง บุรณศิริ) ถึงแก่กรรมลง
เจ้าภาพจะจัดการปลงศพ มีความประสงค์จะพิมพ์หนังสือจำหน่ายใน
การศพ จึงขอให้กรรมการหอพระสมุดวชิรญาณ ช่วยจัดหา
เรื่องให้ กรรมการเห็นว่า หนังสือโศดงเรื่องนี้ ได้เห็นสมควร
อยู่แล้วว่าจะลงพิมพ์รวมเล่ม ครั้นมีผู้ขอให้หาเรื่องให้ลงพิมพ์
ก็พอเหมาะแก่การที่ได้ดัดไว้ จึงได้คัดรวบรวมลงพิมพ์ขึ้นไว้
เพื่อเป็นประโยชน์สืบไป การกล่าวข้อความที่เป็นสุภาสิต แนะนำ
ในทางประพฤติดี จะกล่าวความตักเตือนแก่ปวงชนได้ก็ดี ถิ่นนี้
เนื่องว่าเป็นการแต่งธรรม ย่อมเป็นบุญกิริยาวัตถุอันหนึ่ง เพราะฉะนั้น
ขอขานถึงสมเด็จพระพิมพ์หนังสือจำหน่าย จงดำนไว้ด้วยผล แก่
ท่านผู้ไปปรโลก อันได้ออกนามมาแล้ว ซึ่งเป็นเหตุให้ปวงชนพิมพ์
หนังสือขึ้น นนเทอญ

หอพระสมุดวชิรญาณ

วันที่ ๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๗

สมมตอมรพันธ์

ประวัติ

ว่าที่นายพันโท หลวงไกรกรัธิ์

ว่าที่นายพันโท หลวงไกรกรัธิ์ (ยรรยง, บุรณศิริ) เป็นบุตร
พระยาธรรมจรรย์ยานุกุลมนตรี (จำเริญ, บุรณศิริ) แด่หลานเจ้าพระยา
สุธรรมมนตรี (บุญศรี) มารดาเป็นภรรยาใหญ่ แด่เป็นผู้ดำรงวงษ
ตระกูลบุรณศิริโดยตรง อุปบัติเมื่อวันที่พฤหัสบดีเดือน ๕ ขึ้น ๒ ค่ำ
ปีชวดยังเป็นเบญจศกจุลศักราช ๑๒๓๕ ตรงกับวันที่ ๒๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๘๖
เมื่อยังเด็กอยู่ได้เข้าเรียนศึกษาอยู่ในความดูแลแห่งบิดา แด่ได้หาครูมาสอน
อักษรสมัยตามที่นิยมกันในเวลานั้น ครั้นเมื่อปลายแผ่นดินพระบาท
สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ ได้ถวายตัวเป็นมหาดเล็ก
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๘ ได้รับพระราชทานเบี้ยหวัดปีละ ๕ ตำดั่ง

ครั้นมาในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาล
ที่ ๕ ได้รับพระราชทานเบี้ยหวัดขึ้นอีก ๒ ตำดั่งเป็นเจ็ดตำดั่ง แด่เมื่อทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งกรมทหารมหาดเล็กรักษาทรง
เด็กกษัตริย์บุตรเจ้าหลานของรัชกาลที่ ๕ มีบรรดาศักดิ์ แด่บุตรมหาดเล็ก
ทั้งหมดมราชวงษด้วย ผูกหัดเป็นทหารตั้งเป็นกรมทหารมหาดเล็กรักษาทรง
พระองค์ ในหนึ่งเรียกว่ากรมทหารราชวัลลภรักษาทรงพระองค์ ซึ่ง
เดิมนั้นพระราชทานนามว่า “กรมทหารมหาดเล็กรักษาทรงพระองค์ของ
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว” หลวงไกรกรัธิ์ (ยรรยง,
บุรณศิริ) ก็ได้เข้ารับราชการเป็นพลทหาร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๓ แด่ได้
เลื่อนยศเป็นนายสิบตรี นายสิบโท นายสิบเอก ขึ้นไปเป็นลำดับจนถึง

(๒)

พ.ศ. ๒๔๓๗ ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรบรรดาศักดิ์เป็นหลวงสรจักรา
นุกิจ มียศทหารเป็นนายร้อยโท กองร้อยที่ ๓ ในกรมทหารมหาดเล็ก
รักษาพระองค์นั้น แต่ต่อมาได้ว่าที่นายร้อยเอกคงรับราชการอยู่ตามกอง

ครั้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๒ ได้ย้ายไปเป็นผู้บังคับการทหารรักษาดำ
เนินเจ้าพระยาตองกต่าง ว่าที่นายพันตรีอยู่จนเด็กทหารรักษาดำเนินเจ้า
พระยานัน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕ มีคำสั่งอนิจกรรม หลวงไกรกรีชาจึงได้
รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ดำนั้ห้ตระกูล ดิยจุตอมเกล้า
ดำรงวงศ์ตระกูลพระยาธรรมจริยานุกุลมนตรี ผู้มีคาในตระกูลบุตรนศรี
สืบไป

หลวงไกรกรีชาได้รับราชการแพนกพลเรือนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๕ ทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นข้าหลวงผู้หนึ่ง เติบรางวัลส่วนนอกอยู่
๕ ศก แล้วได้เป็นข้าหลวงผู้หนึ่งในเมืองชลบุรีแต่เมืองพนัสนิคมใน
พ.ศ. ๒๔๓๐ นั้น ครั้น พ.ศ. ๒๔๓๓ ได้เป็นข้าหลวงเดินรางวัลแถบดินน้ำ
ในแขวงเมืองฉะเชิงเทราอยู่ ๓ ศก ครั้น พ.ศ. ๒๔๓๔ ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ให้เป็นข้าหลวงชำระผู้ร้ายแต่เป็นข้าหลวงรักษาราชการเมือง
นครไชยศรี ซึ่งในเวลานั้นอยู่ในกรมท่า ซึ่งเป็นกระทรวงว่าการต่าง
ประเทศเดี่ยวนั้นอยู่ ๒ ศก แต่ได้ตามเสด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ
เทวะวงศ์วโรปการ เสด็จออกไปพบกับรัชทายาทกรุงซังกฤษคราวหนึ่ง

ครั้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๖ เป็นเวลาที่มีการแผ่นดินกับจีน หลวง
ไกรกรีชา แลยังเป็นหลวงสรจักรานุกิจ ได้เข้ารับราชการประจำการ
ในกองทัพบก ว่าที่นายพันโท เป็นผู้ช่วยนายพลตรีพระยาอนุชิตชาญไชย

(๓)

(สาย, สิงหนุ่น) แม่ทัพ เมื่อยังเป็นนายพลจัตวาพระพิเรนทรเทพไป
ราชการทัพณฑลอุดรราชธานี รับราชการอยู่ในมณฑลนั้นพิเศษ ได้รับ
พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ อันมีเกียรติยิ่งมงกุฎสยามชั้นที่ ๔
ภักทธาภรณ์ แด่เหรียญจักรมาตา เหรียญรัชฎาภิเศกด้วย เมื่อกลับ
จากราชการในมณฑลอุดรแล้ว ความดำรัสมายในหัวหลวงไกรภักดิ์
ลดน้อยลงโดยมีพยาธิโรคภัยเบียดเบียนมาช้านาน จึงได้กราบบอ
บังคมลาออกเป็นกองหนุน ครั้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓ ได้รับพระราชทาน
สัญญาบัตรเป็นหลวงไกรภักดิ์ในกระทรวงกระต๊อใหม่ เปลี่ยนจากทิน
นามหลวงสรจักรานุกิจ ครั้นต่อมาในเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๕๗ โรค
วิธัสถ์ดวงซึ่งได้เคยเป็นมาช้านานกำเริบขึ้น อาการกลายเป็นไข้สันนิบาต
ครั้นถึงวันที่ ๘ พฤษภาคมในพ.ศ. นั้น เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ ว่าที่นาย
พันโท หลวงไกรภักดิ์ (ยรรยง, บุรณศิริ) ถึงแก่กรรม อายุได้ ๖๐ ปี
กำหนดวันที่ ๘-๘ เดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๕๗ มีการทำบุญที่บ้าน ครั้น
วันที่ ๓๐ เดือนมกราคม ได้ยกหีบศพมาเข้าวัดวัดสามจีนพระรา
ธานเพ็ชร์ บุตรชายหญิงเป็นผู้จัดการศพ.

สารบัญ

ความรัก	หน้า	๓
ความซึ้ง	,,	๔
ความเชื่อ	,,	๖
ความตั้งใจ	,,	๓๐
ความตระหนั	,,	๓๒
ความสรวุ้ยสรวาย	,,	๓๔
ความหมั่น	,,	๓๖
ความเกียจคร้าน	,,	๓๗
ความอ่อน	,,	๓๐
ความแรง	,,	๓๔
ความอดิ	,,	๓๗
มุกต	,,	๓๐
ความซำ	,,	๓๕
ความเร็ว	,,	๓๗
ความเลื่อม	,,	๔๒
ความเจริญ	,,	๔๕
ความมั่งมี	,,	๔๗
ความจน	,,	๕๑
ความผิด	,,	๕๓
ความชอบ	,,	๕๕
ความโศก	,,	๕๗

ความดันโคจร	หน้า	๖๒
ความนิมิต	,,	๖๔
ความถี่เรขาคณิต	,,	๖๖
ความกระวนกระวาย	,,	๖๘
ความขัดข้อง	,,	๗๒
ความเมื่อย	,,	๗๔
ความเพี้ยน	,,	๗๗
ความดำเขียง	,,	๘๐
ความเที่ยงตรง	,,	๘๒
ความหยาบ	,,	๘๔
ความสุภาพ	,,	๘๘
ใจร้าย	,,	๘๙
ใจดี	,,	๘๙
ความโง่	,,	๙๕
ความฉลาด	,,	๙๗
ความเท็จ	,,	๑๐๐
ความจริง	,,	๑๐๒
ความทสุจริต	,,	๑๐๕
ความสุจริต	,,	๑๐๗
ความหวังใจ	,,	๑๑๐
ความท้อใจ	,,	๑๑๓

ก

ความเดินเต๋อ	หน้า ๓๑๕
ความระวัง คือไม่ประมาท	,, ๓๒๐
ความนับถือ	,, ๓๒๒
ความคหิมัน	,, ๓๒๖
ความทุกข์	,, ๓๒๘
ความคู่	,, ๓๓๓
ความกล้า	,, ๓๓๕
ความฉลาด	,, ๓๓๘

ประพนธ์
สุมวชิระ
โคลงพิพิธพากย์

ความรัก

๑ รักใครจะรักมั่น	ชนกนารถ
รักม่อยากจะคลาศ	ดักน้อย
รักใดจะมีอาฯ	เทียมเท่า ทำนนา
รักยังมีอยากคด้อย	นิราศแคล้วคล้ว

สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรมนตรี
เมื่อยังเสด็จดำรงพระยศ เป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช

๑ รักสันนิษิตสันตไธ	ชาคร
รักญาติรักประยูร	ชอบแล้ว
รักคบเพื่อนพาดญาติ	ผิดเพิ่ม ให้แยะ
รักกุศตฤาแคล้ว	คลาศเมื่อเมืองสรวรค์

๒ รักด้วยสุจริตได้	คตสุข ด้วยดีแยะ
รักเท่าจกนาคทุกข	โทษให้
มิรักม่อการสนก	ทุกขสันต์ เจียวพ่อ
รักรอบรู้ กิจไว้	เที่ยงเขื่อขวยผล

๑ รักนักรักนักรักหน้า
รักแต่พอเป็นกลาง
ถึงรักก็อย่าวาง
เกิดออกรักจกคตตายแก่

จิตรจาง พัดหนา
ยัดแท้
ใจว่า รักเฮย
ยากพันพันทิว

๑ เป็นคนควรรักแต่
รักชาติตระกูลพงษ์
รักจวังก็ควรจง
รักยศรักศักดิ์ต้อง

สงวนวงศ์
เผ่าพ้อง
จิตรโอบ เอื้อเฮย
เสพย์ ไทภูธร

๑ รักเมียรักมิตรแม่
หมั้นรักแสนรักใคร
ไม่เทียมเท่าเทียมใจ
รักพี่รักแรงกล้า

รักดในย กัด
ท้าวหัด
รักชาติ มะเฮย
ยิ่งพ้องพงษ์พันธุ์

๑ ข้าใดใฝ่รักเจ้า
ทุกข์เท่าทุกข์ทนทาน
อาสาดูกันดาร
ข้าชนคนผู้

จอมปราณ ตหนา
รับสู้
ชีพทอด แทนเฮย
ปราชญ์ของสัตว์เดรัญ

๑ ว่ารักเทียมเท่าช่วย
รักหากปากพาที
ไม่จริงเพราะไม้ม
เป็นแต่คำคิดขำ

ดวงชี วาตมน้า
ทอดอ้ง
ใครร่วม ตายแฮ
ต่อเจ้าโถมหญิง

๑ โคตรเดิมดิบแปดถั่ว
ยากจะหักถั่วฝ่ง
ท่านเก็บคืบแรง
เหลือที่จะคิดค้น

ถั่วถั่ง ถั่วแฮ
ฝาดัน
แจกเดี่ยยค น้กเนอ
แปดช้อคค้เดิม

พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย)

ความซึ้ง

๑	ซึ้งรพที่ร้างร้าง	ว่าคาน	ตาเฮย
	ซึ้งรศัซิมพิพาท	เมื่อนั้น	
	ซึ้งกณทุกนัซปราน	ซึ้งซัด	นักันอ
	ซึ้งมรุตเลี้ยงต้น	โสครว้นฤาเสมย	

๒	ซึ้งเมยเมอแตกร้าง	ใจตุ	
	ซึ้งบครยามกตัญญู	ชาติค่าน	
	ซึ้งอินอ๊กคัทร	ซึ้งยัง	ซึ้งแน
	ซึ้งทาสทเกยจครวัน	กิดหันตัว	

๓	ซึ้งไคไเบเปรียบด้วย	ซึ้งความ	ทุกข์เลย
๑	ซึ้งทุกผู้พยายาม	บัตบ้อง	
	ซึ้งเฝ้าผาผนตาม	อวยทุกข์	เต็มอนา
	ซึ้งเท่าซึ้งจำต้อง	ทุกข์แทททนทาน	

๔	ซึ้งพาดบพะพ้อง	พาดพิคัม
๑	ซึ้งนักลงเมจิดร	กระจ
	ซึ้งทีโทษทุกวิค	วิธอบ
	ซึ้งซัวเซินชน	แนไคคดเกษม

๕ ๑ ชังบุญหลงชอบเมื่อง
 มาปากตั้งตั้งกรรม
 ชังมาปชอบบุญมา
 บุญจะตั้งสุดแต่

มาปรกรรม
 หนักแท้
 เพี้ยนเพิ่ม กุศลเฮย
 ถูห้องหกสรวรค์

๑ ความชิงช้าพเจ้า
 ห้าบทแบ่งพรรณา
 พอประคัมภ์บุญญา
 ยังมีถูกถ่วงถ้อย

จัดหา
 แต่มันชัย
 อย่างย่อ
 ถี่ถ่วงชนวนชิง

กรรมหมื่นสติคยชำระสวัสดิ์

ความเชื่อแน่ว

- ๑ จักแสดงความเชื่อแท้ ตามประเภทปัญญาดั้ง
แยกด้วยวิทยา (Sciences) ๗
- ๑ วิชาเดชะหนึ่งอ้าง ถ้าการตำหรับข้าง
ส่วนได้แต่เห็น ๗
- ๑ แปรธาตุเป็นหนึ่งไว้ มนต์กิดครรภได้
นับเข้าคำนวณ ๗
- ๑ กระบวนธรรมศาสตร์ ชีว ชีวเรื่องทั้งห้า
ออกไว้วิถาวร ๗

Physical

๑ เชื่อแน่วการเกิดตั้ง
ตายแก่คงมีใน
เพราะเห็นปรตยักษ์ใจ
เชื่อตั้งทั้งสามชั้น | แต่ใด ก็ดี
ดังนั้น
ตายอยู่ เสมอ
จักได้ไกลหลง |
|---|---|

Chemical

๒ เชื่อในตำหรับอ้าง
ผิดต่างโสดามา
ในทพณะกรตรา
ผดจะเป็นเกิดได้ | รสา ยนแป
แซไว้
แรมชั่ว เขตเรย
ตั้งนความจริง |
|--|--|

Mathematical	๑๑ เชื่อในคณิตศาสตร์อย่าง ใดส่วนเสมอกันมี บวกเสมอทุกคำทั่ว ไปถึงเสมอกันได้	วิช เลขใช้ ดักเท่า ไฉน ทั่วถึงสมบูรณ์
Mental	๑๒ เชื่อกรรมชั่วพร้อม ใครกอบจากเกิดทั่ว โดยความชั่วแต่ดี เฉกเช่นเข็มส์เผ็ดตเกอ	เพื่องมี จริตเย สืบเชื้อ เดิมตั้ง สมณ กึ่งก้านดระการผล
Mental	๑๓ เชื่อวิบากสองถึงนั้น ผู้ทำจากเห็น สุดที่อุกขมเย็น เชื่อเช่นนั้นควรให้	คือเป็น จริตนา ชัดได้ คงบ้างจักษ์ ผลพอ ต่อคงเพียรเจริญ
Mental	๑๔ เชื่อโลกเต็มด้วยเท้า มากพจนมารชาปอง ปดจริงไม่ตกของ เชื่อเช่นนั้นควรให้	มุดมอง ชอบใช้ เก็บหย่อน บ้างเคย สืบสรวงสรวลเจริญ

Moral

๗ เชื่อธรรมซึ่งออกข้าง
เชื่อว่าทุกขทั้งมวณ
แต่เหตุที่ก่อควร
ทุกขจึงดับแต่

อันควร ศรัทธาเที่ยง
เกิดแท้
รักเนื่อง หนุนพอ
ต่อคงเค็มเสมอ

Moral

๘ เชื่อที่ดับทุกขนั้น
อาจจดับที่ก่อซึ่ง
ความทุกขไม่ดับถึง
เพราะไม่มีเหตุให้

มีจริง แดกะ
ฆ่าได้
แวนเหิม กิจเคย
ดับเชื้อภพผล

Moral

๙ เชื่อว่าทางใดแต่
มีอยู่จริงควรส่มา
เชื่อดีเลิศคือชญาณ
ศรัทธาสิ่งใดไม่ได้

ถึงสถาน ดับโวย
เพิ่มไว้
อย่างยิ่ง แดพอ
เอิกข้างเบรียบเสมอ

Moral

๑๐ เชื่อว่าตัวหนึ่งแท้
เป็นทพคนหมาย
ถึงอันหมั่นพันหลาย
ไม่ช่วยตัวพณให้

เดียวตาย
มั่งได้
หลากเบร่า เทียวเพื่อน
คู่ชแล้วไกลเชณ

๘

๑๑	ข้าฯจะยังเชิดแท้	ทุกพรรณ
	ข้าฯจะกอบเกษมสันต์	ส่งให้
	ข้าฯมตายทุกข์สิ่งอัน	ศรรายกาจ กวนฤ
	ข้าฯจะรักฐ์ไถ่	เกษมศรตัวอัครศรี
๑๒	ใช้กระวีชาติเชิด	ชาญกตอน
	จำแต่งจำอนุสร	แต่ได้
	ตามเกณฑ์วากยอาทร	เพ็ญนี้ก ดอกทำน
	ผิดถูกเหลือเกินไสร	โทษข้อยขอขมา

เจ้าพระยาภาสกรวงศ์ (พร)

ความสงสัย

<p>๑ การขุดคอกนาคตพร้อม
ไทรโตกย์ ไทรเพทอัน
ไทรบิฏกอกิถรรพ์
เป็นเหตุปรากฏสร้าง</p>	<p>บัดยัม
กล่าวอ้าง
สิ่งอื่น ทัวเขย
ตั้งกังขา</p>
<p>๒ ปราถนาโดยนิกแก้
ในจิตวิคิตกลางแคว
ด้นนิกหวาดระแวง
ลักษณะดังนี้แก้</p>	<p>กถัมแห่ง นิกนา
สอดแคว
ฤาแน่ ดงฤา
แก้ที่สงสัย</p>
<p>๓ เกด็อบโคถ ไตรลักษณะทั้ง
กถัมผิดเป็นชอบชัด
ตั้งดีกถัมชัดจัด
ปราศจากตามจริง</p>	<p>ไตรวณ
เชิด
เป็นชั่ว ไป
โทษนั้นพถันถึง</p>
<p>๔ ชนังณนอยุ่แล้วอย่า
ผิวกิจผิตขรรมนำ
แม้การชอบจักดัม
พึงทักขณผิตชอบให้</p>	<p>ด่วนทำ ก่อนเคย
โทษได้
ฤทธิสุข บ้างฤา
ตลอดแล้วควรทำ</p>

๕ ผ่ายกรรมดีชั่วแท้
คุณโทษย่อมมีใน
ตามแต่เหตุปัจจัย
ห่อนวิบัติพิภพขึ้น

สงไสย ทำญา
ที่นั่น
ตกแต่ง นินนา
มากน้อยคอยต้นของ

๖ กองสงไสยนี้แท้
สมเด็จบรมทศพล
คืออมิตตติดตามผจญ
มีสิบหกนับได้

อกุศล ขรรณเฮย
พากย์ไว้
ในวิมุตต สำนานา
หนึ่งทงนิรวณธรรม

๗ จำจะใคร่พ้นเวร
คงคอยต่างสงกา
ยดเยี่ยงที่ปรีชา
ห่อนหย่อนวิริยร้าง

ศึกษา ไปแะ
เสื่อมบ้าง
เชิงปราชญ์ ท่านญา
เวรวัธรงเรียน

๘ เพียรพ้นต้นเทเหิน
ย่อมศรัทธาเป็นหลัก
ฤๅอุชวิมรรค
จึงเล็ดร้างต้นตอแตกตัว

ยากนัก หนานา
มันแก้ว
มตะเกดศ์ เถิดญา
คามขันผ่งเกษม

พระอมรสินทพ (นก) เมื่อยังเป็นขุนภักดีอาตมา

ความตระหนั

๑	ตระหนัทรพัยคุชจักร้าง	แรมตน
	ตระหนัวิทยามถ	ห่อนได้
	ตระหนักรุณาสน	เขาชอบ ฤาพอ
	ตระหนักิจการจักให้	ถุนนโมมี
๒	ตระหนัสมรมครแม่	ขัตบคร
	ตระหนัเสนท์แห่งนุช	หน้ายร้าง
	ตระหนัทรจกเคื่อมสุด	แรงทศ ถยนา
	ตระหนัถึงการก่อสร้าง	เรศไรรือนงาม
๓	ตระหนัตตยจำตองชอ	ถือคิด
	ตระหนัอริมิตรญาติฉินท์	ภาคแท้
	ตระหนับุญเกิดบาปภิญ	โญยัง นาพอ
	ตระหนับาปเพ็ญบุญแก้	ปลดปล่อยทางอบาย
๔	ตระหนัเพียรจักรอมร	ฉนโต
	ตระหนัคิดทำสิ่งไร	ห่อนแล้ว
	ตระหนัเสพณ์นักปราชญ์ใคร	จักสั่ง สอนนา
	ตระหนับทจรแคล้ว	คตาคได้เย้ยโฉน

๕
๐ ตระหนี่ยาเกิดโรคร้าย

๓

ตระหนักรู้โรค โรคแสง

เหตุมต่าง

ตระหนักรู้ตามคึกคักดัง

၇၇၅၇၈

ตระหนั๑งเพ๒ยอาหารอ๑าง

๒๒
ฉพนพนพนตฺต

๖
๐๑) ตระหนักถึงงานชนท้องถิ่น

๓
เรือนคน

กระทนเครองอากรณกด

แต่เค้า

๑
ตระหนักราชาน

ใจเบ๊ตยว

ตระหนกตกอยู่เหยา

มดเพียงไพรพยอม

๑๑ หกบทกำหนดเค้า

• คำขยาย

จุดเริ่มต้นแรกจกผาย

โอบุสพร้อง

ความเพี้ยนผิดจากหมาย

ไม่เหมาะ นานพ้อ

ก ก ก ก ก ก ก ก ก

๕
คอยนทอมา

พระยาอภัยพลภักดิ์ (ม. ถ. อุกฤษฐ)

เมื่อยังเป็นจำนงค์ฤทธิพิณไกร

นิษิต หนา
 หนาพัน
 พจนพิณาค นาพอ
 บอนเบยเบียนผตาญ

ไปแถว
มากน้อย
ตามเทวศ
พรอกโอ้ทงตน

กุดพาด
อยู่ได้
จนตาย นกนอ
โทษตาเหตุดัง

ไพร่บุญ
ผู้
เพื่องเพื่อ
ยศถา
ด้วยพ่อ
อกใจชาต

๕ มากมุลแบบฉบับแม่
คงพิณาค์แต่อาจพราก
เกี่ยจศีลปสาทรอยาก
คงจะนำวาศผู้

ปราศจาก ถึงจนเฮย
สิ่งรู้
แต่สนุก สำนานา
ปราชญ์ต้องสรรเสริญ

๖ เพติณตุ้ยตุ้ยแม่น
โดยเดชจักชกพา
ชอบประพฤติแต่มีชฌิมา
ควรเก็บเก็บอย่าได้

พรรณา มานา
โทษให้
ประมาณเหตุ การแผ่
จ่ายทั้งเสียบุญ

๗ สัมบูรณ์ทุกสิ่งแล้ว
ควรจ่ายทำไมตรี
ให้เป็นถิ่นชนนี้
จึงจะเจริญบ้อง

จักท้ว อิกนา
พวกพ้อง
ยมมาก
บัตร้ายไกลตถกนซ์

๘ ค้นหาว่าไว้
พอเพื่อเป็นที่ดำ
ตุแรกเริ่มวิรา
ใดผูกโปรดแปดนให้

เป็นธรรม เนียมนา
เหนียกได้
พรรณกต่ำว
เพื่อเปิดองปลดเขตธา

พระยาศรีวรวงษ์ (ม.ว. จิตร)

เมื่อยังไม่ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์

ความหมั่น

๑ แดงเหตุเภทหม่นเมือง
หม่นจิตรหม่นกายา
รวมสามหม่นนั้นปรา
ภากยชั่วผิดดีต้อง

สมุทร ณะนา
หม่นพร้อง
กฎมั่ง ชไมแซ
โลกยแท่นธรรม

๒ หม่นคิดสุจริตให้
เฉกพระศรีธรรมเพช
ญาณคัตติวิชาเตศ
เพราะจิตรท่านหม่นสุ

ดำเร็จ
ตรัสรู้
คัมภมต มุณขอ
สถกตังขันตี

๓ หม่นคิดทุกวิตร้อน
จิตรหวนพวันจำคน
กินนอนนั่งกังวล
สมจิตรบ่สมต้อง

รณกมต
ขุนข้อง
หวังชั่ว มัวเนอ
ติดหวังควงหทัย

๔ ความจริงฉาดกถาถ้วน
ตรงต่อราชอธิศร
สละโลกไม้นิวัณ
พจน์โง่หม่นปลดปล่อย

สุนทร
สรวัยร้าย
วากยง่าย พถันพ้อ
หม่นพริ้งวาจา

๕ ⑤ หมั้นรักโยงดีอฐ
หมั้นต่อเสียดประวิง
หมั้นยแบนแบนอิง
หมั้นยกคนกล่าววกถ้ำ

ชายหญิง
ถ่องซ้ำ
อวดโอ๋ อ้างเฮย
หมั้นเพื่อผิตกรรม

๖ ⑥ หมั้นค้าของถูกซื้อ
หมั้นรับจ้างโดยกาย
หมั้นราชกิจหมั้นหมาย
หมั้นด่ากศุสไว้

แพงขาย
รับได้
อย่าประ มาทแะ
กอบต้องหมั้นกาย

๗ ⑦ หมั้นชะโมยหมั้นด้วง
หมั้นวงร้าวตักปก
หมั้นยกหมั้นยกยก
กิจชั่วในกายตัน

ถักถก
หมั้นปล้น
บังหยิบ น้อเฮย
หมั้นเว้นเวรกาย

๘ ⑧ ดวงเคี้ยวดวงจิตให้
ภาคย์กล่าวอุภัยมี
กายกอบกิจชั่ว
หมั้นชั่วตัวกับแค้น

ชั่วดี โทฤฯ
แม่นแม่น
เป็นเช่น กันแะ
หมั้นรู้หมั้นดบาย

หตวงราชพงษ์ภักดี (ม. ว. วิน)

ความเกียจคร้าน

๑ ผู้แสวงสุขสดคร้าน	คราวงาน เลี้ยงเฮย
คร้านแต่ทุกขารมาน	เมื่อหน้า
แสวงขึ้นประจุนนาน	นับโคก ไร่พอ
คร้านเกียจเพราะอะไรซ้ำ	ขี้ตข้องขอกาม

๒ พ่อเฮย ยามจะต้อง	ทำไต่ กัด
ใจบ่เต็มตามใจ	จึงคร้าน
ผิดแตกผิดฝนไป	โพ้นพรง
“อ้อเกียจกิจคฤหาสน์	ฝ่ายร้ายฤาหนอ”

๓ “จากร้ายบ่ร้ายหยิ่ง	เห็นเอง โสัดเทอญ
ควายจะฟังเพลงขอ	ยากรู้
สุดใจชอบใจเกรง	ใจอื่น ไยพอ”
“ขอพี่แนะนำผู้	เกียจนั้นเป็นไฉน”

๔ “เกียจทุกขในฟากโพ้น	เกียจดี แน่เฮย
เกียจกิจมักทวม	โทษแท้
สภาสิตวาท	ทานเทียม ไฉน”
“เฮยพี่จงกล่าวแม่	ชอบเค้าควรจำ”

๕ “เก๊ยะเรียนนําราศ์รัฐ

วิทยา ยิงนา

เก๊ยะจกอบกิจหาถิ่น

แสนท้ง

เก๊ยะเก็บทรัพย์แสงวงมา

เปิดช่องเปิด่า

เก๊ยะต่อกุศตต้อง

ตกห้องนรภานต์”

กรมหมื่นมหิศรราชหฤทัย

ความขื่น

๑	ขื่นเบญจางค์จิตรนัชม	นอบไทร	รัตนไผ่
	ขื่นประนตภูวไณย	นารทเจ้า	
	ขื่นวันทิตเทพไท	ทุกถิ่น	สถานเฮย
	ขื่อนนบบุรพเทวเจ้า	คำผู้	ครูสอน

๒	ขื่นองค์เชียงฝ้ายพอน	แฝงถวาย	กรเขย
	ขื่อนเมืงทอดกรกราย	กรัดนิ้ว	
	ขื่อนถักษณภักตร์ชาย	เนตรต่อ	เนตรญา
	ขื่อนขรเขวขื่นคัว	คู่ข้างนาง	อุมา

๓	ขื่นอุสาหะเบียด	ปลกเพี้ย	
	ขื่นซึ่งกำลังเคียด	ตดเคี้ยว	
	ขื่อนฤทธิเดชมกเสียด	สรรพะ	การนา
	ขื่อนสติปัญญาเข้า	อริยัย	โยไฟ

๔	ขื่อนใจไม้ออมรู้	วิทยา	
	ขื่อนก็กงกรรมรา	ชะกรวด	
	ขื่อนไวยมไวยวา	จาไม	ว่องญา
	ขื่อนซึ่งเขวณเขตพัต	พลาตทำ	ปราไสย

๕ ข้อนหวานจากแจ่ว
 ข่อนกิริยามาไศรย
 ข่อนมารยาตรโย
 ข่อนโอบอุทิศจิต

จับใจ ชนเคย
 ดุจดั่ง
 ยดชื่น ชมนา
 เล่ห์เนือเจือทรง

๖ ข่อนด้นดานกอบเกอ
 ในหมู่พราหมณ์ธมณา
 ใจไม่คิดมีมา
 ประพฤติความอ่อนน้อม

การคา วรรณ
 พฤทธิพร้อม
 นะหมื่น ปมาทษ
 เนื่องได้เกียรติคุณ

๗ ข่อนจิตรคิดคำเข้า
 รุกพระไตรรัตน
 ผลพ้อจนจักพา
 กันภยันตรายได้

ทุกทิวา
 นบไหว
 นำสู่ เกษมแซ
 เดชทั้งมีศรี

๘ การปฏิบัติอ่อนแอ
 ตามบุรพจาริยธอน
 หนักจำประพัตินอน
 เปนภัททภาคีถวัน

อาทร
 สิ่งถ้วน
 นึกนัง ดำธัยเยย
 เดศได้สัตว์ดี

๕๑ แม่ผู้ทุตาถวันทิศ
จิตระอ่อนค่อถัดว่สรวรพ
ม่ผดมากรำพรวรณ
คุณอื่นอื่กโอบอ้อม

ทุกวัน คั้นเขย
มนุษย์พร้อม
พรหมวิ หวราย
อ่อนน้อมสนทนา

๕๒ กล่าววาจาอ่อนถ้อย
มวัชรศกถาไพเราะห
ตะเขี่ยดออ่อนพ้งเพราะ
ชนมัทรมไชน้อย

ถันทเสนาะ
เรียบร้อย
สดับไ้ ระคายแ
อ่อนฉนมีคุณ

๕๓ หญิงประพฤติดำเตย
ท่าเทห์เสมอภคิน
ถกถจิตรคิตสวาม
ด้วยปฏิบัต้อ่อนน้อม

บัตยค
นาฏพร้อม
ภักดีอเนก คุณแ
ต่อผู้ภักดา

๕๔ ถวามิศมีจิตระเอน
ศุภถมานมิตระมร
ด้วยมีพจนสุนทร
ยกย่องสมรเกอ

อนสุ
อ่อนเอน
ทางอ่อน หวานแ
กอบอ้างทางเจริญ

๑๓ อ่อนเควรพนบพระเจ้า

จอมกระษัตริย์

พระยาราชโยธาจัต

จตได้

นามโคตงอ่อนรอนรัต

เวียงรจิตร ถวายแซ่

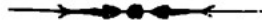
ประดับหอบพระสมุทไฉ่

อยู่ดินดินสวรงค์

พระยาราชโยธา (เดือน)

ความแฉ่ง

- ๑ ริมตบออกดักษณเมือง บทแฉ่ง
 ดองอย่างดีชั่วแฉ่ง แฉ่งไว้
 อาการกิจจรดแปลง เบียดยนแปลก กันแฉ่
 ดมเชปด้าแฉ่งให้ เหตุแฉ่งแสดงผล
- ๒ แฉ่งบัญญัติหยั่งรู้ บาปบุญ
 เห็นสว่างทางโทษคุณ ก้อนก็
 ไตรขอบกอบการหมุน หน่ายชั่ว เลี้ยงเนอ
 เลี้ยงชีพหลบชั่ว หัดกว้างทางพาด
- ๓ แฉ่งใจปางม้วยไถ่ ชั้พันต์
 ขอมบ่ออกปากคัดย โศกเศร้า
 ตรวจตฤพิจาณบ่บุญ ดกนขเลื่อม ดถายแฉ่
 เห็นประจักษ์จวบเค้า ชุ่มได้ ใจเย็น
- ๔ ชนดีแฉ่งจิตรตง มัธยัตต์
 คำเผ็ดแฉ่งบ่อนชัก ออกถัน
 บ่เคืองเคียดแค้นทัต ทานตอม แทนนา
 วายพิบตบมคน ชาติพันไภยผอง

๕ แชงการชาญฉลาดรู้

ต้นหลักัดวางงาน

เป้นแบบแบบบริหาร

การบังคับข้างถ้วน

รอบการ

ถูกถ้วน

หากเรียบ ร้อยพอ

ถ่วงแต่รวดเร็ว

๖ แชงคึกคักตรวจแพ้

คิดคาคำถั่งกะ

วางรายจ่ายพลระ

ของอาจออกครบตั้ง

แตชนะ ก่อนฤ

ตั้งตั้ง

อย่างแบบ บรรพเฮย

คักได้ ไชยเฉลิม

๗ ราชกิจการตอบโต้

ไม่เพื่องพลาตพดันทัน

ควรแข่งข่มอ่อนผ้น

การรบคดาค์ขาดห้วน

แขงขัน

ถ่องถ้วน

ผ่นรวด เว้นขอ

เหตุกถำการเฉยฉิว

๘ แชงแรงรับหอบหัว

หามแมกยกรอจน

เงวพายถ่อถากทน

เงวระการหนกน้อย

หามชน

มำค้อย

ทุกขียาก ภายแ

ใหญ่พ่นกำถั่ง

๘ ความช่วยจักรให้
เข้าม่อนเด่นการพนัน
ดื่มเหล้าสุบผ่นกัน
แรงฤไทยสทกท้อ

บุกพนัน
เก่งก้อ
ชาคม พาดแฮ
ส่ต่งทงอย่าส่มา

๙ แรงกายกระเดื่องค้อ
ไม่นอบนมอศิศชน
กรายเฉียดเฉกม่วยต
จำรับคำหนิถ้อย

ถ้อยค่น
ใหญ่่น้อย
มารยาตร หยามนอ
กระทบท่งบาดหมาง

๑๐ แวงเก่งแรงปากท่ง
ฉวยฉกชกต้อยฤ
พันแทงแย่งชิงถ้อย
แทงเท่าแรงไม่พัน

ฝ่ฝ่
ฉมอ
ถอบปล้น
อำนาง ค่นนา
โทษแท้เร็วถั่ง

๑๑ แวงใจเจ็บแสนสู้
ถามไม่วิบจริงจน
ชนชดเขียนค่นปคน
แขนบเพียนพจนค่วย

ชดทน
จวนม้วย
ค่นคิต ไม่เฮ้ย
ชนคิตถ้อยพาด

๑๓ แรงศรรพพิศุไร	วิญญาน
โตหรัณ หิริญญากณัน	อึกไม้
ศิดาเหล็กกอบภาร	ขุระเสร์จ ได้ฤา
แรงบ่แรงเกินไร	เช่นน้ำใจแรง
๑๔ แรงปากชั้นขัถ้อย	คำสอน
ไครกถ่าวโอวาทวอน	คั่งข้าง
หาเดศเด็ดดอตรอน	รานชอบ ได้ยเฮย
จิตรกระเดื่องกระต้าง	ตั้งคนนิ

หลวงโกษากรวิจารณ์ (ยู่) เมื่อยังเป็นเจ้าธานีทั่วคำว

ความอิจฉา

๑ ความอิจฉาเกิดขึ้น	คนใด
พาจิตไม่ปล่อยได้	ตั้งขึ้น
มักนุ่ง่านทยานใจ	เจียนคั่ง
เพราะตฤกตรองตนคน	ตาช้ำตนเนา
๒ ชายใดเมี้ยวร่วมห้อง	ต้องนาง
ผัวรักห่อนเปนกลาง	อยู่ได้
คงเกิดวิวาทวาง	ว้ายวุ่น กันแะ
เพื่ออิจฉาอยากให้	ร่วมห้องแต่เดียว
๓ แม่ผัวเด่นต้วคิข้าง	คนเมีย น้อยเฮย
เห็นห่างเมียหลดวงเสีย	ห่อนเขย
หลงเฝ้าแต่เคด้าเคดัย	ชมชื่น
ความอิจฉาก่อเกอ	เกิดขึ้นทันใด
๔ ปองหาข้อผิดให้	มีมา
หวังเพื่อให้เขานินา	เรศร้าง
ห่อนคิดว่าวาศนา	ตนเท่า นั้นแะ
ผัวจึงไปโกตข้าง	คิดได้คถายหัง

๕ บางชนยดท่านนั้น
 สัมบัติอเนกนับ
 ขำทาสย้อมคังคัม
 โทมนัศห่อนออกถ้อย

มัทพย
 ไซ่น้อย
 คิตอิจ ฉาเฮย
 อักขันคันทรวง

๖ ยดท่านมียศชน
 สองหัตถ์ประสานกันตาม
 อิจฉาว่าตนงาม
 ยกแต่กันหิวห้อย

คานหาม
 คิตค้อย
 เงื่อนท่าน เจียวพ้อ
 หากให้คนเห็น

๗ ชนชนอย่างเช่นช
 ห่อนตักสินธุ์ต้องเงา
 ซึ่งท่านกับตัวเรา
 เพราะกุศตท่านสร้าง

โฉดฉา
 ชโงกบ้าง
 โฉนห่อน เทียมเฮย
 ส่งให้คุชเกษม

๘ ความอิจฉาห่อนผู้
 ชอบแต่เหล่าพาดเพดิน
 กถวักถอกท่านจะเกิน
 คิตอิฉาเก้อเก้อ

ฉรรเสริญ
 พร้าเพ้อ
 กว่ำภักตร์ คนแซ่
 กิ่งมำกว่าบอ
 หตวงฉิฉิปรีชา (คัม)

มุกิตา

๑ โปรดเกล้ากระเรื่องให้
คือส่วนธรรมเอกอุ้ม
เครื่องเกียดเครื่องกันทุ
สมญศพรหมวิหารคำ	แสดงมุ ทิตาแ
เลิศดำ
รวรดี รเหิดเฮย
จิตรชนเคียงพรหม
๒ แปรความเป็นผู้ประ
ในศิริสมบัติใคร
หวังเพื่อยั่งยืนใน
ไซ้คิดพัวพันข้อง	เทิงใจ
ขึ้นพ้อง
สรวาญคู่ช เขานอ
เกดศกถัมถัดทรวง
๓ ซึ่งมีกรรมลเวศร้าง
โชนอ่อนเขมปรีดา
ปางยถนิกรประชา
ไม่วะเยอทะยานพน	ฤษยา
ชมชั้น
อันเสพย์ สดัดไธ
ไม่วะเกียดกัน
๔ พดอยเพดินปราโมทย์ปล้ม
ซึ่งเสพย์สมบัติประไพ
ว่าจ้งถิรัฐใน
นี้ถกษณมุกิตาแผ้ว	เกียรติไกร ท่านนอ
เพริศแพรว
ศรียง เทอญแ
เสร์จถันชวณธรรม

๕. ฌีวแจกแตกต่างพร้อง
 ๑. บรราย
 พอแจ่มอัครักขัทยา
 เรืองรัง
 ความที่มุ่งจิตรหมาย
 เพื่อท่าน ยืนฤา
 ในตาภในยศทั้ง
 ศุขรื่องสรรเสริญ
๖. ปางใครดูตาแก้ว
 เงินทอง
 เปรมจิตคิดปรองดอ
 ชอบขึ้น
 ว่าท่านจงประคับประคอง
 ตายยัง ยืนเทอญ
 นกัมฺพิตาพน
 ผ่องแผ้วภูผผล
๗. ปรารภถึงยศเจ้า
 จอมกษัตริย์
 อภัยศมาศยานุสมัย
 เดิศดำ
 เพื่อท่านจงเจริญสวัสดิ์
 ในยศ ยืนแผ
 ตั้งชัวอย่าถายกดำ
 กระทบให้มัวหมอง
๘. ไต่สัคัมศุภสร้อย
 สรรเสริญ
 ในกิจสุจริตเจริญ
 ชอบชว้าง
 ปราโมทย์ยังกระมลเพดิน
 ความชอบ นัสนา
 หวังท่านกิตติศัพท์ถ้อง
 เกริกหล้าถาวร

๙ ปางไครดลคู่ปลั่ง
 หมายจิตรสหายกายทวิ
 พลดอยเอบอ้มคู่ศรี
 หวังท่านยืนยั้งเฝ้า

ปรีดี
 คำเข้า
 เสด็จภากย์ นัสนา
 คู่ตอ้งเสด็จเสวย

๑๐ อย่างหนึ่งชมชื่นด้วย
 พรรณคู่ท่าดังดู
 ไครสุมกิดดาสุ
 นึกมุกตากุ

อายุ
 เชี่ยววิ
 การเพื่อ ยืนแะ
 จิตรให้ ใสด้านต์

๑๑ ปราโมทย์ในผู้มัน
 ยืนยั้งพรรษกาตคตา
 ทุกวันทุกเวลา
 โรคไม่บ้ชาคด้อย

ชนมา ยุแะ
 กวาร์้อย
 ระไระระวาค กายแะ
 คตาค้างบางสกันซ์

๑๒ ยถไครประไพแผ้วผ่อง
 งานประเสริฐสบดรรพ์
 รุ่งจิตรยิ่งทฤหรรษ์
 ปราศคคิจิตรคคค้อม

ฉิวพรรณ
 ถึงพร้อม
 ประเทงขึ้น ท่านนา
 ชุ่นชุ่นกรรมถมัว

- ๑๓ ปราโมทย์ความสุขทั้ง
 ภายกับปรีชาขลัง
 แรงกายอาจจักพัง
 แรงฉาดอาจจักรู้
 กำดั่ง ทานนา
 เดิษฐ์
 เดิกพ่าย บ่โดยฤ
 รอบสิ้นสรรพการ
- ๑๔ ปฏิภาณการค่องพร้อง
 คดีโดกยอกรรมชาญ
 ยดใครเสว้าอาการ
 กอบประเทงจิตรพ้อง
 พจมาน
 ไบ้อง
 ดูกถ่าว นั้นขอ
 ชื่นชื่นเด่นอสนอง
- ๑๕ ส่วนหนึ่งซึ่งประเสริฐตา
 คือกอบกิจตามคัก
 จิตรกายจะจมี
 ที่ดับที่แจ้งน้อม
 ชาติร์
 พรักพร้อม
 เมตรม่ง กันแ
 เสน่ห่ปดมตมกตมาน
- ๑๖ ไครดำรงอิริยัตถ์
 จักสมสรรพความดี
 จำเรณูรุ่งเรืองทั่ว
 ความเลื่อมแต่ทุกขัตถ์
 ปราณี่ กันนา
 ทัดถ้วน
 ทุกคำ คินเฮย
 เดิกถ้างมตายสูญ

๑๗ ยถาใครที่พรักพรั้ม	เพรียงกัน
ร่วมจิตรสนิทเสน่ห้กระสัน	มันแก้ว
ประเทงจิตรอภิรมย์พถัน	พลอยชั้น ชมนนอ
เพื่อท่านจำเรญแผ้ว	ยิ่งเข็ดมคค์มวน

๑๘ มุกติควาเดศีถ้วน	กลายกลาย
คือกล่าวเป็นปริยาย	ขัดถ้อขม
เขื่องอย่างห่างแบบหมาย	อนุมคิ์ คณนอ
ปราชญ์โปรดเมตริจิตรนัชม	ที่ขั้จะเจิงเหถึง

พระยาอิศรพันธุ์ โสภณ (ม.ว. หนู) เมื่อยังเป็นพระผดุงศุคกกฤตย์

ความซ้ำ

๑ ซ้ำชีวิตจนขาดคร้าน	ถลายผล
ชิงแย้งแข่งขันชน	วิตนา
บัดดับอค้นถน	หนีได้ แดแฮ
ซ้ำก็ให้ โทษซ้ำ	สุดสิ้นเสียชนม์
๒ ซ้ำชอบผิดผ่อนแม่	ล้มจิตร ชอบนา
ซ้ำถูกอกหักตายชนิด	แน่ใช่
ซ้ำห้ามว่าซ้ำคิด	กันพลาด ก่อนพอ
ซ้ำไม่ชอบหมายได้	เน้นได้กรอมกมล
๓ ซ้ำคัดคำที่ใช่	กลอุบาย ตลอดจน
ครองแต่งอักษรหลาย	แต่ให้อ้าง
ตรีศรรพกิจบรรยาย	ฤเพ็ลยง พด่าเถย
นานยอมเป็นคุณข้าง	ฝ่ายซ้ำเป็นการ
๔ ซ้างามตามฉบับเบื่อง	เบารณ กล่าวฤ
ขทัย่างพยุหปาน	นาคเลอย
ภิกขุชนงพาด	ยรยาตร
อภบทซ้ำผ้าเพอย	ฝ่ายพอนงอนงาม

๕ ข้าเพราะเสนาะนา
 พงษ์ศักดิ์ดำเนียง
 วัจจิกพิพิพเพียง
 คำตอบชอบศรีแก้ว

กระแต่เลี้ยง
 แจ่มแจ้ว
 คำกล่าว ตรองนา
 บัพถั่งเผือกคำ

๖ ข้าชอบรวยกลืนพุง
 เรือยเรือยกระแตวน
 ขุนต้องบ่วายชน
 รัศมีขจรฤทัย

เสาวคนธ์
 เขื่อนเทือก
 คำชื่น ชมนา
 มั่นมั่นหมื่นจักร

๗ ข้ากิจประณตเกอ
 หัตถกิจอ้อภะกัม
 ทุกอย่างช่างผู้ข้า
 มั่งมื่นกันคดอณแกดัม

เกลาท่า
 แกะแต้ม
 นาญณัต นันนา
 ดินทมนันผดณ

๘ ข้ากินจักกรวยเบรียว
 ฝาดเผื่อนหวานมันชม
 เมื่อนเมาที่นิยม
 ธรรมพรศก่าหนดอ้าง

เค็มชม เผ็ดแซ
 ดิบ้าง
 สุ่มดื่ม
 เพาะข้าชิมตอง

๘ ข้ามเจดถึงถ้วน

คมคิดพิศพังวจี

ข้าแต่ช้อยม

ข้าหน้อยช้านานถ้อง

ดีห์ดี

เสพย์ต้อง

อึกมาก

ถ้องแท้นั่นชน

๙ ข้ามที่ตุ้ดแท้

ข้าแต่พอรุการ

จักยังยศบริพา

เพราะจิตรวจิรณค่า

ถึงมตาญ ชีพแยะ

เติศตา

ทวีพยเพิ่ม ผดเฮย

เขตรข้าไซยเนติม

พระยาราชดัมภารากร (เดือน)

ความเร็ว

๑ การด่วนควรนับได้	ว่าดี
โตฤๅตรโตก็ย	ชอบถ้วน
เวลาดักนท	ควรประหยัต หวงแฮ
ทุกทุกนาที่ถ้วน	คำดำคำดัง
๒ โภราณท่านกล่าวไว้	สอนเรา
ของท่านให้เร่งเขา	อย่าช้า
ควรได้หากนึ่งเนา	นอนจิตร
แม้ถนัดภตายแล้วควา	กอบนาก่าเหลว
๓ ฤๅหนึ่งสืบเบยว่า	ไถถ่มอ
ยี่สิบไถถหัดถ ถอ	ยากแท้
คำเบรียบสองนคือ	ซีเหตุ
ติโทษช้าว่าแพ้	พ่ายข้างความเร็ว
๔ ๗ ๗ ๗ ๗ ๗ ๗	๗ ๗ ๗ ๗ ๗ ๗ ๗
๑ บินใหญ่บนนอยทง	บนหัน
เดือกทเร็วกวากัน	ชอบไซ้
เรือเร็วอีกมาชนัน	เร็วรวด
ฝอยข้างเร็วได้	ตงนตจรง

๕ รถไฟโทรเลขใช้
เร็วยิ่งหาสิ่งหา
กตเทพย์น่มรรคา
ทางที่ไกลเป็นใกล้

ไปมา
เปรียบได้
เร็วตุ ถึงแฮ
เพราะด้วยความเร็ว

๖ คนใช้ควรเลือกผู้
ผู้ท่งไ่แค่จิตร
ใช้การประกอบกิจ
ถึงจะเคอะก็ชื่อน

แมกสนธิ กัณหา
รับร้อน
เร็วสับ ประสงค์แฮ
อยู่ข้างใช้ดี

๗ ชนิดหนึ่งความคิดดำ
คิดรวดเร็วไม่พลาด
ทวยหาญเชี่ยวชาญ
ชนะรวดเร็วไม่ยัง

เฉียดยวณาด
ฉิพตัง
ฉกรรจ์ต่อ คึกแฮ
พลาดพด้าเสียกต

๘ นายช่างชาญฉลาดดำ
ทำรวดเร็วฝีมือ
ควรนับว่าเขาคือ
ผู้ทำซ้ำแพ

เลื่องๆ
เก่งแท้
ช่างเอก
เปรียบด้วยเวลา

๘ โลกก็มีเรื่องดำ	เล่าสู่คน หมดแต่
ส่วนเรื่องข้างโลกบุตร	อีกนั้น
พรรณาเล่าไม่หยุด	ราวเรื่อง
ขอว่าแต่ต้นต้น	ต่อให้เห็นทาง
๙ ผูกสัตว์ประกอบด้วย	เบญจพันธ์
เกิดแก่ดับชีพพัตน	ไม่ช้า
อายุล่วงทุกวัน	ควรตริ เห็นแต่
ควรจะรีบเร่งคำ	แต่ถ่วงการกุศล
๑๐ กิเลสกองทุกข์นั้น	คือเพลิง
เผาพถวกายถึง	กรุ่นร้อน
เร็วร้อนอย่าละเลิก	จิตรถ่ม หลงแต่
ทางแปดอย่าไต่ยัชน	รีบแต่ดำเนิน
๑๑ หมายมุ่งอริยมรรคทั้ง	อริยมผล แปดแต่
เร็วรีบเร่งขวายนว	อย่าช้า
ใครถูกล่อนนัยคน	นั้นเอก แล้วพอ
เหมือนชิงแข่งใครคว่ำ	รู้ได้ไซ้ยเจตม

๑ โคตงติบตองบพัน ^๕	เต็มชม แต่งเขย
ประจักษ์คิดปากม	แต่งไว้
ว่าไว้ ไม่ใคร่ตม	ใจจก ว่าแช
กิจอื่นมากจึงได้	บัดพันไปที

กรมหลวง ประจักษ์ คิดปากม

ตรงอูบาย ชอบญา
ผิดเค้า
กตัญโทษ ฅมแซ
ไต้ต้องตามประสงค์

ปราชญ์เตือน ดติเขย
มากดี
ชนพวง พาดนา
บันฉนศุภผล

ตามใจ คนเซย์
ไบบ่
เตลิดตั้ง
แต่ถ้วนเตวเตื่อน

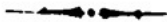
คัดคุณ ^๕ อาทิไชย
 ชาติกา
 ฌายคัม ^๕ ถ้วนานา
 ยศถวณมถายผล

๕	คว้านดวงโคมทวิชัย
คว้านราชกิจศนิม
คว้านบุญนิมอม
คว้านศึกษาศิลปได้	เชื่อมส้ม บัดเฮย
เชื่อมไร่
เชื่อมตุ๋น คติเฮ
เชื่อมรู้วิทยา
๖	ไร่วิชาอวตัญญู
ไร่ทวิชัยเสือกสน
ไร่แร่งร่าหาญรณ
ไร่เพื่อนไปเบียดวธา	ยกตน
จ่ายจ้ำ
รุกคืบ แรงฤ
เหล้าดวันเชื่อมถอย
๗	อกุศลกรรมบถทั้ง
เป็นส่วนทางทวิชัย
โดยกายวุธจิตร
ดลทุกข์สุขเชื่อมไร่	ทศพิช
รวมไว้
ถามก แดเฮ
เรศร้างทางเกษม
๘	ยังหวนระภาคย์หนึ่งผู้
อายุศม์มัธยมเยาว์
นำตรุนต์ตรีนะ
ฤกษ์จกศุขใจแล้ว	ชายเมา กามเฮย
ถ่วงถ่วง
ชาเยศ ตนเฮ
เหตุตันตามหวง

๘	เชื่อมดำต่อมิตรสัน	เชื่อมส่ฆาน
	เชื่อมศิริพาศ์ณฆาร	เชื่อมด้วย
	เชื่อมรศ์เพยอาหาร	เชื่อมรูป
	เชื่อมศรัทธาหมตม้วย	เชื่อมส่ร้างกุศล

๙	เชื่อมโรคเพราะรู้หัดก	ของแสดง
	เชื่อมรากเพราะใจแห่ง	หน่าย
	เชื่อมผิดเพราะความระแวง	ระวงผิด เสมอนา
	เชื่อมทุกขเพราะทาง	เช่นไว้ชัยวารี

พระพิมพ์ธรรม (ม.ว. เจริญ) วัดธวัชโชติธาราม
 เมือยังเป็นพระราชนุพัทขมุนี

ความเจริญ

<p>๑ ความเจริญโรคทวีด้วย
โดยชอบแต่รักษา
ไม่คบเหล่าพาลา
จับจ่ายใช้ควรใช้</p>	<p>แสวงหา มาฮา
เก็บไว้
เป็นมิตร สหายแต่
อย่าถั่นเหลื่อทุน</p>
<p>๒ กตัญญูชื่อดังได้
อีกเนื่องวงศ์ปรากฏ
คิดปล้ำตรว่องควรทด
กตึกชำนานูแท้</p>	<p>เจริญยศ
ใหญ่แต่
ถองประจักษ์ คีณา
ออกสู้ชนะหลาย</p>
<p>๓ เจริญกิตติแพร่พร้อง
ความที่ต่ำด่าสม
นักปราชญ์กล่าวคำชม
ประกอบหมั่นสละต่าง</p>	<p>ชนนิยม ชอบแต่
มากอ้าง
การกิจ ตรงนา
ถึงร้ายห่างเหิน</p>
<p>๔ ความสุขเจริญเพราะเว้น
ระวังผิดวาจกาย
เลี้ยงตนชอบแบบคาย
จักอยู่ดำรงนุชา</p>	<p>เหตุหลาย
อย่ากล้า
โดยสะดวก ดีแต่
ชาติ^๕นั้นตลอดกาล</p>

- ๕ อายุเจริญอย่าพลาดพลั้ง
 ใหญ่ถึงอับจน
 รักษาโรคชวยชวน
 แดงถึงอันหมอห้าม
 ประมาทคน
 เร่งคร้าม
 ยารงับ ภายแ่
 ตะเวนห่างเสีย
- ๖ วิทยาธรพสาครฐ์
 จงเล่าครุณดาตตี
 ศึกษาอย่าคร้านหน้
 ดังเกิดพึ่งจำไว้
 เจริญมี ชาญา
 บอกให้
 หน่ายยาก ตเหยียดเฮย
 สอบได้ ไ้ถาม
- ๗ บัญญาจกเกิดกั
 คมนักปราชญ์ยืนเดิน
 คู่ด้านกันอย่าเหิน
 สอนดังอย่างไรให้
 ความเจริญ มากนอ
 นิ่งไถ่
 ห่างท่าน นันนา
 หมั่นสู้เพียรตาม
- ๘ เจริญศิริสวัสดิ์แผ้ว
 ผดกุตตริไมย
 อาจกุมพิบัติไกล
 ทุกข์โทษเด็กหัดกร้าง
 ไภยไภษย
 มากสร้าง
 จงเร่ง ทำเทอญ
 ท่านผู้ปราชญ์สอน

ความมั่งมี

๑ มีอาหารอุดมเลี้ยง	ร่างกาย
ผ่านตกกันเย็นสบาย	แบ่งร้อน
หาไครยเย้าเรือนหาย	ลำบาก
ยามบ่่วยยาช่วยต้อน	โรคร้างแรมไภษย

๒ ใดใครมีสิ่งเลี้ยง	ชีวิตร น้ชา
พอสบายกายจิต	ครบถ้วน
ยังประกอบกิจคิด	มีมาก อักพอ
นับว่ามั่งมีแล้ว	จากต้องจำเน

๓ ชนึ่งเห็นทรัพย์ ถึงขอ	อเนกนัก
ต่างมนุษย์ต่างรัก	อยากได้
ชวนชววยคิดหมายจัก	จวบมั่ง มีพอ
เพราะว่ามั่งมีให้	สุขให้ยินดี

๔ เขมมีใจอยากได้	เหมือนกัน ทัวชื้อ
ไฉนรับผลติดมัน	ผูกเค้า
ขอจะมั่งมีมัน	เทิงสุข กดี
เพราะประพฤติชอบเค้า	คติทั้งไทรทวาร

๕ บันดาลทรัพย์มากด้วย
ประพาศชั่วตัวกลับตก
คนจนอดต่ำหยก
กลับจะมั่งมีได้

มรรทุก
ยากไร้
คนพาก เพียรพอ
เหตุด้วยอวยผล

๖ มั่งมีถ้อยอย่างเพ้น
หนึ่งเคราะห์หนึ่งผลต้นของ
เกิดที่มั่งมีครอง
มีเคราะห์เพราะว่าได้

เห็นสอง ทางพี่
เพิ่มให้
มรรทุก มากแต่
อุป^๕คชนเป็นเอง

๗ ปางเพรงตกยากสู้
ผลที่เพียรเวียนกลับ
มีผลเพราะผลทับ
สองอย่างต่างทำให้

แสวงทรัพย์
มากได้
ทอเพราะ เพียรพอ
มนุษย์รู้ทางรวย

๘ ถมอดด้วยไม่แจ้งเรื่อง
คาดศุคศิครมนุษย์หลง
อาตย์คคโกงตง
ทุจริตผิดผลหน้า

ทรัพย์ประสงค์ ใดเพื่อน
โถภควา
เอาแต่ ทรัพย์พอ
หักได้หลังมือ

- ๘ ทวฬ คอตั้งเครื่อเกอ
ฉวทวฬกถบทำทกข
ควรฤจกโถกรก
กถบพดตมทประ โยชนไค
- ๙ กรรทชอบคอบคุให้
กรรทฉคคคทกขวัน
หาทวฬนบจะมน
ฉวทวฬกถบโทษยน
- ๑๐ คังใจหาศุขเตยง
รวยเพระ โกงอยาคค
แมรวยเพระศุจวค
เผอแผ้วประ โยชนเกอ
- ๑๑ ชวคทว คนเทอญ
โถกรเรอ
รวยเรง รวยพอ
แกบ้านเมืองเจตม
- ๑๒ ชกเคมเคถมจคทว
คโมกรเด่นเตยงเคระหคค
ทงหวยกถบค
ชยอกม่งมเคมชนยัย
- ความศุข เราช่า
ท่มให้
วคค โกงนอ
ทกขด้วยคททำ
- เห็นท้น คาทอ
ทควัน
เทาทกข เราชอ
ทกขเข้เขาइन
- ชวคทว คนเทอญ
โถกรเรอ
รวยเรง รวยพอ
แกบ้านเมืองเจตม
- ชยอกม่ม มากเพือน
เคระหคค
นคเก พนนพอ
ยคเข้คจกน

๑๓ ขวนขวายขายค้ำมั่ง
คิดรับราชการปอง
หวดกตัมดัมประสงค์ของ
นาจักเสี้ยประ โยชน์แคล้ว

เงินทอง
ชอบแล้ว
จำพวก หมายถึง
ตลาดทั้งทางดี

๑๔ มั่งมีก็อยากด้วย
ควรแยกใจอย่าแอบ
ส่วนรับราชการแบบ
ส่วนอยากมั่งมีต้อง

กันแทบ ดั้นเนอ
คู่คี่ต้อง
หาชอบ คุณโทษ
คิดค้าหาผล

๑๕ แม้นรคนดองจิตระเคถ้ำ
เขาราชการเป็นดิน
พานิชคิดแสวงสิน
กตัญญูจะชอบคว่ำ

หาถิ่น
แต่คนค้า
ทรัพย์ถ้าย เดี่ยวเพื่อน
รวมคว่ำเงินกำ

๑๖ ดิบดำกำบ้านค้า
ไม่เท่ากษัตริย์ปอง
กายจิตระคิดถวายนของ
ผดจักพาชอบเพียง

เงินทอง
ปกเลี้ยง
พระเดช ท่านโทษ
เพิ่มร้อยแรงทุน

กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงษ์

ความจน

๑	อาหารบริโภคแก	กันตาย
	สรรพสัตว์จำเป็นหมาย	เท่านั้น
	ใครขาดบริโภคกาย	เกือบฉิบหาย
	นั้นและจวนจนชั้น	เขกแท้งทางจน
๒	คนแกล้งนุ่งผ้าขาด	ขอทาน กัด
	แม้ว่ามีอาหาร	อยู่แล้ว
	ถึงอื่นอนาถปาน	ใดก็ ตามเทอญ
	จนไม่แท้แต่แกล้ง	คู่เข้เข้เข้เข้เข้
๓	เห็นความเข่นนี้เพราะ	กรรมตา ชนนา
	รักชีพเปรียบไต่หา	ห่อนได้
	สรรพกรรมที่เกี่ยวข้อง	ยามมนุษย์ เราฤ
	ชีพเป็นคู่ไว้	ชีพนั้นทุกชั่วกรรม
๔	ความจนธรรมชาติแท้	ทางทุกข์
	จนที่ความตายรุก	รวดเร็ว
	จึงเป็นอย่างจนออก	กฤษรูด จนแ
	ใดจะปานขาดเข้า	หยอดต้องจำตาย

๕ ความจนหลายชั้นนับ
จะใคร่กล่าวเหตุผล
จนจิตรเจอะคราวจน
จำจบ โศลกเก้อเก้อ

นิพนธ์ ได้นำ
พดามเพ้อ
จวบราช การแสร้ง
กุดค้ำกตางแปลง

๖ ถมแต่คงไปน้อยถ้า
อันศัพท์ความจนเฉพาะ
คือทุกข์ที่เกิดเพราะ
แปดรวบ, จน, ทุกชั้น

เคยเหมาะ มาแกล
เท่านั้น
มีไม่ พอแสร้ง
เช่นเข้าใจกัน

กรมพระดำรงราชานุภาพ

ความผิด

๑ ความผิดมีหลายตัว	หลายสถาน
หนึ่งผิดพระอัยการ	กฎตั้ง
เดินทางผิดแดนฐาน	ผิดชื่อ
กิดผิดผิดเมียทั้ง	มึงไม่ผิดฤๅ
๒ ผิดวรกำหนดนั้น	โทษตน มากนา
ถอยยศหมดทวีชนม์	ชี้พร้าง
เดินทางผิดเที่ยววน	เวียนวก
เห็นชยเปล่าเตาเดินค้าง	คดาค่แคล้วเตี้ยควาว
๓ ถ้ากิดผิดโทษนั้น	มีหลาย อย่างพอ
ถ้ากิดตนไม่วาย	เทวดาเศร้า
ถ้าเป็นกิดมุนาย	ถามเดื่อม ยศนา
ถ้ากิดพระเปนเจ้า	โทษร้ายแรงทั่ว
๔ ท่านบ่เรียกอาจร้าง	ชานวัช
มิใช่งานตนกลับ	ตั้งจ้อ
การตนไม่บังคับ	ทำนัง เตียนนา
ผิดทั้งชนพ้อ	พูดเย้ยเยาะหยัน

๕
๑ พรรณพฤษ์เฮมโฮรนั้น
นิตรบางชน
ผิดเมี้ยนท่านอย่างงน
ผิดปริยาตนอ

มีผล
ชอบชอ
โทษห่อน มีนา
ออกันตันใจ

๑ โคลงผิดคิดจัดได้
กายจิตรวาจาจรต
ตามความซึ่งกำหนด
คือจมนางภักดีสรวัย

เบญจบท
รเบียบถ้อย
เด่นอักษณ ไฉน
ชื่ออ้างองค์ขวา

นายสอนจงภักดีองค์

ความชอบ

๑ ความชอบประกอบด้วย
ชอบตั้งของใดหมาย
ตามจิตระจะนวนชวาย
ชอบแต่ตั้งคิดไว้	หตากหลาย อย่างแป
ม่งได้
หาดี เย้าเฮย
ห่อนอ้ออศักรรย์
๒ อย่างสองปองชอบข้าง
พิณพาทย์มะโหรี
อีกอย่างชอบทางมี
ความชอบประกอบต้อง	คนตรี
ร่ำร้อง
ถครเด่น ด้นกั้นแซ
แต่น้ำใจตน
๓ อีกชอบทุกสิ่งด้้น
หอยถั่วไม่หลายพัน
ทั้งนกไก่ปลาพินัน
ชอบนักเงงเหล่าน	จักศรรพ์ ว่าแป
อย่างช
คึกคึก กันนา
ทวีพินันพณัฐญ
๔ บางคนจนชอบคำ
ได้ทวีพย์กำไรปอง
เมือรวยก็คึดมของ
เพียรรับราชกิจไท	ขายของ
ช่วงไร
หาช่อง ชอบเฮย
ชอบทั้งสองสถาน

๕ หนึ่งไม่คบเข้าพวก
เสพยาปราณอุกกราชการ
แม่เป็นพนักงาน
ความชอบเจริญ	คนพาด
ไม้
ไต่แรง บำรุงแซ
ช่องได้บาเห็นจพถัน
๖ สรรพสาครตั้งซึ่งรู้
ไม่มากแต่ตั้งเดียว
ประจักษ์ว่าดีเยี่ยม
ตั้งวิชาต้อง	ให้เนติยว ฤดาตเฮย
ตั้งพร้อง
เป็นหนึ่งใน ได้นำ
ชอบแท้ทำการ
๗ หนึ่งสนองรองบาทไท
ไม่ชวไม่คั่น
ไม่หุงไม่ขวยชวน
แต่เท่านั้นคงได้	เจ้าคน
คว่ำไซ้
หาตาก เกินแซ
ชอบบ้างทางนาน
๘ ความชอบประกอบเกอ
ชอบแห่งราชการหมาย
ถึงถิ่นชีพไม่วาย
บุตรญาติอยู่หลังแต่	กุดกาย
ยศแท้
ชื่อชอบ เสมอชอ
ชอบนั้นพถันหนุณ

๘ ชอบพงษ์เพ็ญพิน้อง

ภรรยา

ชอบถิ่นทนายเมตตา

ติดตั๋ย

ไปเท่ากระษัตรา

ตั้งชอบ เด่มอแซ

คุณแห่งชอบไม่น้อย

นับร้อยแรงทวิ

กรมหลวงอดิศรอุดมเดช

ความโงก

๑ จิตรเพ่งตั้งอยากได้	โกศพัศค์ ผองเอย
เขาหากแหนหวงรมัด	ปกบึ้ง
คนหมายมุ่งกำจัด	โดยข่ม เห่งแฮ
ดำเร็จตาบาปพ้อง	เรียกผู้ โงกหนา
๒ โงกหนาเหมือนรอกเห้งว้า	พฤษไพโร
ดำกิ้งก้านกอใบ	ชัฏชัฏ
แตกหนาแน่นอุปไมย	กองอกุ ศดแฮ
โงกอยากทำกรรมชัฏ	เยื่อไว้ภพตาม
๓ ความโงกออกอรรถอ้าง	มีตอง
โงกหนักโทษหนานอง	บาปกล้า
โงกน้อยโทษเบาของ	รายบาป น้อยแฮ
โงกสิ่งที่ยาบขำ	ชั่วช้านานไถ่มย
๔ ถเถิงจิตรกิดมุงจ้อง	ของเขา หวงเฮย
เห็นสิ่งใดตัวเทา	ดบได้
แย่งชิงฉกฉักเขา	ชนดู่ เวื่อนแฮ
เรียกว่าโงกมักได้	โทษทั้งนินทา

๕ โลกกันดารท้านน้อม

มาตน

เขาค้างท่าฝน

ไม่มาน

ความขายไม่มีทน

หนาแตก เขาแย

เรียกว่าโลกคือคาน

มักได้ โคนตรง

๖ คิดเด่นดวงเด่นฉ้อ

ทรัพย์สินของ เขาเขย

ได้หนึ่งคนึงสอง

สี่ไซ้

ยิ่งได้ ยิ่งดำพอง

โกงต่อ ไปแย

โลกใครมีมิใช่

ไม่ซ้ำฉิบหาย

๗ เทียบรสชาติโลกถัน

อาหาร

กระหวัดรักขสสาร

ใหญ่ด้วย

กำลังคนเผ่นทยาน

กายขาด กลางแย

โลกโสมภมากม้วย

มอดแม้นงูเห่าฉอม

๘ กามเกินกวนเด่นชู้

ชมชู้

เมียถักดัมผัดผัว

อิศรห้อง

တွံကမ္မာမိမိကေတု

พระราชา หมายแย

โลกมักมากม้วยต้อง

ม้ายั่วในอบาย

๕๑ กามโรคเพียบเทียบทั่ว
 เสวยกึ่งทิพย์นครา
 ขยากเสวยหมดศวรรค์มา
 โภภมากเกินโกงได้

มนทา คุราชเอย
 พร่องได้
 โนชนัก ชั่วแะ
 ตกค้าวดาวดั่งษ์

๕๒ ขชาติศัตรูถ่วงมถ้าง
 โภภหนักมถาภหาย
 โภภหนักมถาภตาย
 โภภชั่วมถาภเพียง

ชนกมถาย ชีพเอย
 มรรคเกลี้ยง
 คุาเทพ ทัดรแะ
 สุนัขจิ้งจอกโจร

๕๓ โภภเพ่งมากขยากได้
 รุงจิตรคิตไม้ดี
 สัตว์ทำมาบมดี
 ทนทุกขถำมากได้

ขยากมี
 ค่วนให้
 ส่วนอกุ ศลแะ
 เทวศคด้วยโภภหนา

๕๔ โภภคือมาบส่งให้
 เสวยทุกขรทมน
 ในบัตยุมนวน
 เวียนอุปถัมภ์ตามคั่ง

ซึ่งผล วิมาภเอย
 ขากยัง
 อนาคต กาดแะ
 แต่งผู้เชื้อใจ

๓๓ ความโง่หาตามเพี้ยน ทำต่องพระราชา โหดหงก่อกองกรรม โง่เหต้ามปหายบั้ง	ผิดกรรม ญัตติ โกยทุกข์ ให้แยะ หยุดได้สัตว์ดี
๓๔ โง่ตามโกงทั้งอย่า โง่ชั่วชักรั่วไป อิหโลกปรโลกไสมย ขาดโลกขาดเวียนหล้า	ฮาโดย เดยเฮย ชั่วช้า หมุนโลก เสมอแยะ หลุดพ้นนฤพาน
๓๕ ผู้งามความรู้ว่า จรมตะแค้นเสียศักดิ์ หาทรัพย์ยศศักดิ์ศรี จึงจักถาวรพร้อม	โง่มี โทษเฮย ซื่อซื่อ โดยสุจริตแยะ พรังทั้งสี่พระเจริญ
๓๖ เทพมนต์ศรีวิสุทธิธรรมา นับเนื่องในธรรมา รับแต่งโง่อย่างมา หอดมุดวิริยาณแผ้ว	ศีลา จารีย์เฮย ซิกแก้ว โง่แต่ง ถวายแยะ ผ่องไว้ ไหวหาร

พระอนุชาที่บุญปมาจารย์ (ปาต) วัดพระเชตุพน
เมื่อยังเป็นพระเทพมุนี วัดมหารณพาราม

ความสันโดษ

๑ ยินดีตามส่วนได้
บ่อนขอเล็กน้อย
พัสคณิราศี
สันโดษอุบายกัน	ตามมี เล่มขอเที่ยว
กว่านั้น
ควรสละ ชอบแผ่
จิตรถัน โภกิตาย
๒ ยินดีของส่วนได้
มีโทษควรจักจำ
พึงรักแต่ในดำ
พระสันโดษอย่าง	พอกำ ถึงตน
จิตรวาง
หนักน้อย นิคมแด
พากย์ นอริวงษ์
๓ ที่อาไศรยอยู่นั้น
ละมั่งหมายประมวณ
ระงับจิตรหันหวน
ดำรงสันโดษได้	ล้มควร ตนแผ่
อื่นไว้
หากรัก นักแผ่
ชื่อแจ้งแห่งธรรม
๔ บริหารเครื่องใช้
หักจิตรคคิจักขอ
ของตนนี้แลหนอ
สันโดษปราถนาห้อย	เพียงพอ ถนนา
ขาดคล้าย
นึกไคว่ ควรแผ่
กล่าวนี้คฤกัน

๕ ดำรวมประกอบเกื้อ
ปฏิบัติจำนง
กันความโถกโกรรหลง
ต้นโคธูแต่คงถ้อย

ชุกซ์ คุณแ่
มกัณชัย
รุมจิตร เนืองแ่
คัตถ์ธรรมถั่ง

๖ เถ่าเรียนร้กรบรู
บ่กล่าววอวคชาตมา
ใครคิดใคร่ควรกา
ยินชอมกันก่อให้

วิทยา คุณนอ
ชดไว้
รุมตั้ง ส่อนแ่
เหตฺรอันเรืองถั่ง

๗ ปฏิบัติตั้งคจิตรด้วย
วายว้างทางต่ำสม
คี่ดามอย่างนิยม
ต้นโคธูโดยบทอ้าง

ชริคม ควรเฮย
วุ่นคว้าง
ยากประ พฤติแ่
แบบเบของมกค

๘ เกิดก่อกของว้างขึ้น
กับส่วนวิถังขาร
คัมไปก่อนตามกาล
สุญหมคต้นโคธูนี้ม

ทนนาน คังญา
คิตพ้อม
ใจพราก กายเฮย
นิกแท้ทางเกษม

พระองค์เจ้าพระอรุณนิภาคุณากร

ความนินทา

๑ นินทาความดีถ้อย	ลับหลัง
เพื่อใครรักตนจริง	อื่นผู้
ทำนดีเร่งคิดรัง	เกียจติ ทำนนา
หาช้องมองผิดผู้	ส่อคั่นความฉิน
๒ ยินข่าวท่านได้ตก	ยศล้ม บัดฤ
วัณจิตรคิดทมิถม	ถ่วงร้าย
นินทาว่าโดยตม	ปากติ เตียนนา
หาเหตุแอบอิงบ้าย	โทษให้ลับหลัง
๓ บางครั้งท่านถูกต้อง	ไถยนั้น ทรายเสีย
ยินตาหากเทียวหยัน	เยาะพริ้ง
โทษน้อยเพิ่มเติมบรร	จบบาก มีแ
เทียวบ่าวเจ้าเล่ห์ของ	ถั่นอ้างประจันต์
๔ หาดเก็บใส่ไว้	ในตน
หาชั่วเพิ่มให้คน	อื่นอ้าง
นินทาเทียวเล็ดออกสน	ด้ายชั่ว ท่านแ
ยกแต่ตนชนคว้าง	ชมผู้อื่นส่าย

๕ มุ่งหมายโทษท่านน้อย
 หิวนยกตกแต่มืด
 โทษตนมากหากบิต
 ปองแต่ตำหนิคำ

แต่นิด
 ค่อยช้า
 ปกชั่ว เดียนา
 ขอดช้อนคำแดง

๖ แดงมุดลักษณะโทษแท้
 เปนถึงความฤษยา
 ชนใดไม่ครหา
 วัชแต่โทษความถ้อย

นิินทา
 อย่างน้อย
 หากเรา ร้อนพ่อ
 ชักทั้งเงาะเถียง

๗ รวมเรียงเจ็ดบทเค้า
 เปนส่วนโลกธรรมบิต
 วิชเหตุจกวัชจิต
 เปนแต่ถมถายับ

โคตงนิิน ทาเฮย
 บอกรู้
 เจ็บแสบ เถยนอ
 บำต้องใครไฉน

กรมหมื่นปราบปรบักษ์
 เมื่อยังดำรงพระยศเป็นพระองค์เจ้าจรรจาวัณษา

ความสรวเสริญ

๑ สรวเสริญความชั่วให้
เมียบุตรหลานญาติมิตร
คำพูดที่กล่าวจัก
ชักเลื่อมปรวร้าย	โทษหนัก นาพ่อ
เสพยาัย
โจทย์จิตร ตนนอ
ยศด้วยฉันทกรรม
๒ สรวเสริญผู้ปราศณเื้อ
ด้วยเลศมารชาจิตร
ฤาหวังประโยชน์ คิด
จักเหือดเชือผลถ้ง	ศุภกิจ
จอตถถ้ง
ชรรตภา ตนนา
ถุร้ายกายถถ้ง
๓ หนึ่งเท่าคุณ โทษมนั
ชมฝ่ายหนึ่งหนึ่งกัน
ได้ฝ่ายหนึ่งหนึ่งพถัน
เหตุเพราะสรวเสริญถ้อย	ถ่มถกัน
ถถถถ
ถถพถอง ไปถ
ถถถถถถ
๔ สรวเสริญถินชอมผู้
มีโทษมนัจกถา
สรวเสริญถ้อยนถา
ถนชองชบชบถัน	ถถถ ถินา
ถถถ
ถถชอม ถาถ
ถถถถถถถ

๕. ต่รวเฒยอย่งหนึ่งให้
 เย่ยกิจวิวิชชะ
 ตรองตริวิทยาจะ
 หากสอบส่วนส่ท้าน
 ฆาณะ การนา
 ขลาคคว้าน
 เริญว่อง ไวแะ
 สักน้ยณม์
๖. ต่รวเฒยความชอบช้
 คงเพิ่มส่วกิจท่ว
 บางที่ชัวจกม้
 เปนประโยชน่ปรีวารเอื่อ
 การดี
 กอบเกอ
 ใจกลับ บ้างนา
 อาคมยัอมเสาวการ
๗. ต่รวเฒยครุต่อหน้า
 เมี่ยมิตรภายหลังนำ
 ข้าทาสเสร์จการทำ
 แบบบราณอย่งน
 อึกคำ นับแะ
 ชอบช้
 จังกล่าว ชมนา
 พิเศษถ้ามตหลาย
๘. ต่รวเฒยพระเกียรตให้
 ทุกเมื่อทุกพายถวิต
 จักส่รวส่ตติภิญ
 เพระกตัญญูเม้น
 จิบดินทร
 ขย่ำเว้น
 โญ่ยั้ง แดพ่อ
 แมกไว้ ไนกมต

๕๙	สรเสริญนิคฺมาตฺรทัช	ชาจารย์
	ชมบุตรรมคิษย์ชาญ	ฉลาตฺร
	รหฺรทถ่าวศุภการ	คีตปสาคร ตนนา
	เพื่อยณฺณกษยตฺม	หยั่งแจ้งยาวบัว

๖๐	ผิวนมชมให้ชอบ	ชนพ้ง
	หยิบยกความดีถ้ง	ออกอ้าง
	บรียบได้ดั่ง	ค่างถ่าว ้นนา
	เป็นเด่นหันรมิตรบ้าง	โกรธร้ายคายเมา

๖๑	รศหวานชอบถิ่นโรค	เร็วเจริญ
	ชมเผื่อนดับโรคเมิน	ไม่ถ่ม
	เต็มผลเพราะสรเสริญ	ไต่ตรสดับ ชอบนา
	คำชื้อภตผลมิม	เปรียบไม้คายกรรณ

พระยาราชธัมมการากร (เถื่อน)

ความกระวนกระวาย

<p>๑ กระวนกระวายเกิดขึ้น
เกลือชุมเตาไฟ
กายวักก็เป่นไป
ไม่ต้องบดจี้คั่ง</p>	<p>ในใจ
เท่าฟุ้ง
ตามจิต ร่วนขอ
จิตแล้วจึงคลาย</p>
<p>๒ กระวนกระวายเกิดด้วย
หนึ่งเกิดเพราะ โทษะ
อีกรึเหตุโมหะ
ดำดั่งพาใจคดงุ่ม</p>	<p>โทษะ กัด
กัดคดงุ่ม
มาห่อ ใจแยะ
คดงุ่มไค้ไปตาม</p>
<p>๓ ความรักหนักจิตรแท้
คั่นกันกตติพิน
กระด้นกระด่ายครัน
รักยังกำเรบเร้า</p>	<p>โตทัน เทียบเฮย
แน่นเข้า
คราวรัก
จิตรร้อนฤหาญ</p>
<p>๔ หมายโตมาตุไต้
โสมนันคัมโนอึก
ขังคคดียังคึก
มหุคณหยังอนแม่</p>	<p>คังนิก
เทื่อแท้
คิตเพติค เพติณยา
หลับแล้วยังฝั้น</p>

๕ พิโรจน์ทศทัต

ปางถึงประสงฆ์พลัด

ยิ่งคิดยิ่งอึดอัด

น้ำเนตรนองเช่นข้าง

โหม่นคั

พรากร้าง

ชกแทบ ทลายเฮย

เชื่อมเคঁร่าเหงาใจ

๖ ปางสนัยเมื่อโกรธกริ้ว

กายจิตระคคิวกถ

เลื่อมเลี้ยวสติจน

ยิ่งเพิ่มพิโรธกล้า

เกินทน

กึ่งบ้า

จวนจัก คลั่งแะ

ยิ่งถ่มใจท่ว

๗ เมื่อมีโรคเข้าเมื่อยค

ปล่อยจิตรุกรนทุราย

ความเจ็บไม่เลื่อมคตาย

เพราะขาดขันต์ต้อง

เมื่อยนกาย

ร่ำร้อง

ถลันทุกข์ ทวี่ฮือ

ทุกข์พันพรรณา

๘ ฤษยาพาจิตให้

เห็นท่านดีกว่าตน

ดริถวิภันท์กขวายชวน

แท้จะทนทุกข์เว้น

เกิดกระวน กระวายเฮย

ชกเต้น

ชาฆาฏ เชานา

คู่ขันธ์กาถยา

๘ รัชชนาวธัมมัตถ์ต้อง
ก่อเกิดกระวนกระวาย
อยากหาแต่สุขสบาย
จักได้ระงับระงัดได้

สกลกาย
คั่งไคล้
ไปทุก รุตุष्ट
ตั้งนโยยามาย

๙ กระวนกระวายเว้นขาด
เชื่อมประโยชน์ โทษมี
ใครจะกล่าววาท์
บัณฑิตท่านคิดคล้าย

ขันตี
ไม่น้อย
อย่าเชื่อ เขาเลย
กลางค้ำค้ำไหนไกล

๑๐ ฝืนใจวายวุ่นด้วย
ร่ายนากลับเป็นทุกข์
วุ่นด้วยทุกข์จักรก
เคยสุขเคยทุกข์แล้ว

ความสุข
ไม่แก้
แรงเพิ่ม ทุกข์เนอ
ผ่องน้ำใจสบาย

๑๑ กระวนกระวายลักษณะแจ้ง
สมมตอมรพันธุ์
เป็นตำแหน่งเจริญ
โตกลางเศียรปราชญ์ชี้

จัดสรร แต่งเคย
ชื่อชี้
นึกเรียบ เรียงแซ
จกแก้ตามควร

กรมพระสมมตอมรพันธุ์

๕ ความอดทน

<p>๑ หนักความอดทน^๕
เป็นข้อมรรคาโดย
อาบน้ำตบิบัติไทย
ควรปราชญ์ฉลาดคั้น</p>	<p>รงับใจ
เด็ดสัน
ทุกข์ โทษ
แะไ้ คิดหา</p>
<p>๒ อดทนด้รวรพด้เมือง^๕
มีถาภเพราะบาปจำ
อดบาปก่อนบุญบำ
ฌบ่ละบาปครัน</p>	<p>บาปกรรม
อดทน^๕
บัดบาป บั้นา
โทษห้อมแแต่เห็น</p>
<p>๓ ราคะแม้จักถ่ม^๕
ควรอดทนคับพิศม์^๕
หนึ่งโทษะจริต
ควรผ่อนงดอดทน^๕</p>	<p>กลางจิตร
ราคัน^๕
แรงรัก เร่งฤา
โทษไว้ ในทรวง</p>
<p>๔ โมหะความมืดถั่ว^๕
อย่าปด้อยละเตยจง
ฌบ่ละเตยจง
โมหะมักถักถัก^๕</p>	<p>มัวหลง
อดทน^๕
จุน่งวง ตามนา
สักดีให้ห่างผล</p>

๕ โสกะความโลภดำ	เหตุขีประมาณ
จงอดอย่าหยาน	ชยากได้
จนเกินกว่ากิจการ	ขันประกอบ
แม้ โสภณิตธรรมให้	อดกตนั้นเสีย
๖ อดเด่นทุกสิ่งสิ้น	สารพัน
ปตาไก่อการพนัน	พวณ ^๕
เปนของกระทำอัน	ครายทวิพ
ใครบ่คิดหลบตี	เด่นแล้วพถันหลง
๗ อดกินของที่คำ	ขายแพง
ถึงอยากจงคิดแรง	จิตรไว้
ขอมอดอย่าตามแรง	ความอยาก
ผิวบ่งดอดได้	ทวิพ ^๕ นั้นเต็มถอย
๘ อดกตนั้นสรรพสิ่งทั้ง	โลกา
อดบาปอดบุญดำ	รพคัพพร้อม
เป็นใหญ่ที่มน	ยคนะ
อดจิตรตั้งเดียน้อม	เหล่านั้นรวมลง

กรมหลวงมณฑลไพศาลโสภณ

ความเบือ

<p>๑ บรรยายความเบือเบือ
เกตุจากธาตุใด
กตางวันข่มให้ได้
แรงขจัดศัตรูกัน</p>	<p>ปฐมไวย
ขัดขิ้น
ยาคันทุก วันแฉ
เขียวรุ่งสุดเสียง</p>
<p>๒ เบือทุกชนชาติร้าย
อภิรศหาหารพาน
เค็มจืดขมขมหวาน
เต็มคู้ทุกทิวทัศน์</p>	<p>รอนาน
เผ็ดร้อน
ผัดเผื่อน
ขุ่นไว้ดำเค็ม</p>
<p>๓ เบือโภชนยามพาสพอง
เบือสนุกปางอับจน
ทำนาเบือคราวฝน
เบือแดดแผดเผาเร้า</p>	<p>พานตัก
จิตรเศร้า
ไม้ตก
ขมร้อนอ่อนรหาย</p>
<p>๔ เบือโรคเมี้ยนเมียดเร้า
เบือภริยาหึงหวง
เบือบุตรหลุดหลีกดวง
เบือมิตรคอยต่อเสียง</p>	<p>วังทรง
โหดเหี้ยม
หลอกพ้อ แม่นา
สอดแย้งยุยง</p>

๕	บางคนชนอยากได้	อาหาร
	เขาพิศมได้ในธาร	ที่ทอง
	บึงบ่อทั่วสถาน	มัธยมอด ม้วยแฮ
	คำวามือปลาต้อง	พจนผู้พรรณนา
๖	รบกวนขววนชนชั้น	ชมเชย
	ถ้าไม่ชอบใจเลย	พูดแก้
	ฉนั้นเบื้อบเสียบ	อย่ารบ กวนหา
	เรียกว่าน่าเบื่อแท้	กล่าวถ้อยถูกความ
๗	คนเขตาเผ่าแคนไค้	เจรจา
	ชอกแซกถามนานา	ใครรู้
	บอกแล้วกลับตีหมา	กล่าวซัก อีกเฮย
	เรียกว่าเมื่อใจผู้	พจนนพนทวิ
๘	เมื่อเรียนไม่รอบรู้	วิทยา
	เมื่อขัดดีกายา	หม่นคร่ำ
	เมื่อฐานปะเคหา	ยอมหัก โสมแฮ
	เมื่อกิจการงานซ้ำ	ทวีพย ถิ่นมลายุตัญ

๘ เมื่อฟังพุทธพจน์พร้อม
เมื่อพินิจในวาจา
เมื่อถามซักขัณฑา
เมื่อลิตที่ขังขัง

สุภา ดิตเสย
พรำพร้อง
ที่เค็ด็อบ แคดงแฮ
จักรัชรรมไฉน

๙ เมื่อจิตรคิตปลดเปลื้อง
เมื่อพยายามหาความ
เมื่อใจไม่คิดตาม
เมื่อคังว่ามาไชร้

เบญจกาม คุณเฮย
ชั้วได้
คัฆ่า ตัตวแฮ
ปราชญ์ของสรวะริญ

๑๐ ภาพตามคิดเมื่อแท้
อีกวัฏณะสงสาร
อดดับตัณห์นัณกาด
เมื่อณเมื่ออบายซัง

ทรมาน
เมอขัง
อนาคต
เทวศัณห์สงไสย

๑๑ โลกธรรมแปดไชร้
ถูกกถัมถัทธิวิมุติ
โมหะหมุ่บังมิด
แสนเมื่อสุดจักร้อง

ภาสิต พระเฮย
เผ่าพ้อง
มัวมิด
ร่ำให้ โหยหา

หม่อมเจ้าวัชรินทร์

ความเพียร

๑ ความเพียรบ่มทั่วทั้ง	โลกธรรม
ตามโลกยัณฺเษมจํ	แนกไว้
ความคู่หนึ่งควรค่า	หนึ่งชาติ ไปพ่อ
เต็มเตือกเต็มคคให้	ถูกทั้งสองทาง
๒ เพียรรักษารักษได้	ความดี มากนา
เพียรละราชการมี	โทษอัน
เพียรบุญกุศลตั้งทั่ว	เว้นทุกข์ เทียวพ่อ
เพียรบาปบาปบ่มพัน	เหตุร้ายไถยเบียน
๓ เพียรเวียนคิดปลงแล้ว	กลบเซอะ
เพียรเดินไปเวียนเคอะ	ปราชญ์แก่น
เพียรตามมุ่งมักเปราะ	ปลดถอยด ที่นอ
เพียรด่ายไม่หาเม้น	หมดแล้วจณเอย
๔ เพียรเชยรูปศรีร้าย	
เพียรวัดดีแต่งงาน	ขาดเชย
เพียรโลกิกเสียดการ	ซ้ำเกิด โรคเขย
เพียรหักถื่นมเกอ	กิจม้างบอภณ

๕ เพตินตณฺสูงฺถายตัม
 เพตินตํพายคัมภ
 เพตินกถํหอนฺเกรงกถํ
 เพตินชลาตคถํทำมัย

เกินตัว ชั่วหนา
 หมดน้อย
 มักพลาด พด้งแด
 ไปได้ ไครชม

๖ เพตินตมฺเชพะพุง
 เพตินงวตาคติปรอย
 เพตินทุกฺชฺ ไม้ท้อถอย
 เพตินศุขสมบัตฺไชว

โคมถอย
 ปลดไ้
 คึดกลุ่ม ตรองฤา
 ถ้ายเพือพมฟาย

๗ เพตินกายทำหน่มกัธ
 เพตินแก่อวตฺฐทาง
 เพตินหม่นบัจจาง
 เพตินเกียจันนวกว้าง

แก่ฟาง มั่นอ
 เก้ากว้าง
 จักเฝ้าฯ ประสงค์แ
 ปากใช้ ใจหน้

๘ เพตินตํคักได้
 เพตินชัวชัวคงทน
 เพตินมากหตากหลายพรว
 เพตินนุกักเพือไชว

โดยพลัน
 ทุกข์ให้
 ณาเรื่อง เพตินเฮย
 สุดแท้แต่ประสงค์

๘ ความเพียรคงไม่ได้

คำว่าเพียรซ่อนหนัก

เพียรดีเหตุดีจัก

เพียรชั่วเห็นไม่พ้น

ต้นก

จักถัน

คุมช่วย บ้างนา

โทษตาเหลือเกิน

๙ เห็นเพียรต้องหยดตง

วังเหี่ยวให้ถอยถุข

ชั่วสุดแต่จิคร

คนยอมฟังคนให้

สติคิด

จึงได้

จักประพฤติ

ทุกข์ทั้งทางเจริญ

พระองค์เจ้าอติการ

ความต่ำเฮียง

๑ ดำเฮียงความผิผู้
เบาหนักตามหลักฐาน
แม้ความอุกฤษฐกาล
ต้องวิบวาทวามต่าง	พิจารณา
ที่อ้าง
ขบถโทษ มหันต์เฮย
ชีพต้นเวรยัง
๒ คมกร่อนทภาษพ้อ
เพราะว่าละยติธรรม
สุจริตจิตรไม่ดำ
สุคติมีชาติหน้า	บาปกรรม หนักนอ
อึ่งถ้ำ
เฮียงเตียง ตรงแย
ชาติ ^{นี้} นี้จริง
๓ ดำเฮียงเถียงบุตรน้อง
เกิดเหตุการงานเกณท์
ถ้ามคืชาติทางเวร
คราวทุกซึกถุกยัย	หลานเหลน คิษย์เฮย
กะถ
ตามคิต ถ่นองฮ่า
ฮ้องร้ายแรงเจ้ญ
๔ นายบ่าวเจ้าข้าคู่
นายคว่ำดำเฮียงผิต
บ่าวหน่ายพ่ายหมายคิต
ไปทัพอับจนแท้	ควรวกจิ ต่เนอ
บ่แพ้
ความไต่ นายเฮย
ทาสทั้งนายมรณ

๕ ต้องกรรย้างรู้

ฉิวฉิวดำเขียง

ทุบตีคำท่าเถียง

บัดคดียาพิษไว้

รอมเพียง กันเขย

ฮาให้

เตาะเต้ หลายแฮ

ถอบถ้างวางวาย

๖ เมียไม่หนึ่งชั่ว

ฉิวรักเท่าเทียมกอบ

ดำเขียงเพี้ยงผิตรอบ

การเย่าว่าทพยวชน

เชิงชอบ หนึ่งนา

ก่อก้อน

บิตัรพรพ กลับเฮย

วิว่วว่าวาคาน

๗ แข่งเรือคนจิ้งม้า

นกไก่อปลาชนประ

นักรงานที่การพะ

บาปเมียงดำเขียงโย

โคกระ บ่อนขอ

กวดโต

นั้นทุก อย่างฮา

บ่อนนั้นเด็กรา

๘ ดำเขียงอ่อนหัดต้อง

เกิดแต่ของค้อคคิ

ฉันทโทษไทยศรี

รักโกรธหลงกั้วแกถัม

คำหนี ผิดเขย

ดีแต่มี

โมหะ รวมแฮ

เกดศกถั่วตัวเตี้ย

เจ้าพระยาศรีธรรมราชา (เวท)

เมื่อยังเป็นพระยาราชวาทานุ

ความเที่ยงตรง

<p>๑ จักประดิษฐอิच्छิ
โดยแบบพระนิพนธ์หมาย
คัดจัดคัดตามราย
หวังเพื่อประโยชน์ได้</p>	<p>คำถวาย
ส่วนให้
ความเที่ยง ตรงแท้
สดับด้วยความตรง</p>
<p>๒ ผู้ทรงตรงเที่ยงค้อง
ปราศจากดวงจิตรอน
มละเสียซึ่งกำนัน
เหตุโลกเห็นตามให้</p>	<p>ยุติธรรม นั้นฤ
โลกได้
นำสู่ คนขอ
หากทั้งทางธรรม</p>
<p>๓ อย่าเห็นแก่พวกพ้อง
ที่สุดนครภรรยา
เขาแต่ยุติธรรมมา
เสียญาตีย่าเสียเค้า</p>	<p>พงษา
อย่าเข้า
หมายมั่น ใจพอ
ถึงข้อความตรง</p>
<p>๔ จักขอแก่ผู้
อย่าเก็บเจ็บใส่ใจ
จักเสียเที่ยงตรงไป
เพราะโทษอาชญาแน่น</p>	<p>ใดใด
ผูกคั่น
โดยกล่าว
มักทั้งยุติธรรม</p>

๕	๑	ควรโถงถักขนสว้ย	สาว
		ถวายพระพรราชโอรสา	ผ่านเผ้า
		ชอบผดึกคิพระธา	ญ้าง
		ขอเดชพระปกเกล้า	แก่ข้าคนถวาย

หม่อมเจ้าชายคำ

ความหยิ่ง

๑ คุณคือความชอบด้วย	คนทวิ	ชอบเสีย
ยังไม่ถึงที่	ยิ่งได้	
ดำคัญว่าคนมี	คุณสุด	สูงแะ
หยิ่งคิติดิศรภาพไว้	ชอบร้ายนายชัง	

๒ ผู้กอบการชอบได้	ความเจริญ	
เพียงมีชันมาเมิด	ไม่ดำ	
แต่ตนรูกเกิน	ส่วนชอบ	นั้นนา
หยิ่งยกเกียรติตั้งคำ	แค่หน้าไหนเสมอ	

๓ มีบุญเกินเลอวัง	วิชา	การเขย
ถือหยิ่งเฮ้ออาญา	ชมผู้	
บ่าวเกรงค่อหน้าหา	ทั้งรัก	ไม่แะ
ไทยเบียดเบียนบุรี	เรื่องช้อเขาชัง	

๔ ผู้หวังตนว่าเชอ	ชาติสกุล	
ยศศักดิ์คงเหนือขุน	เน้นชา	
ไม่แสดงวิทยาคุณ	คิตหยิ่ง	นิยมแะ
ครั้นยากเข็ญขายหน้า	พวกพ้องปองฉิน	

๕ ผู้มีถิ่นทวีปตั้ง
 ๑ ง่ายไม่กีดกันยัง
 ยามทวีปเต็มเซซัง
 เพราะหึงถึงผู้ให้

ดวงถึง
 ชุ่ยไซ้
 สุดคิด แล้วพอ
 โทษร้ายปลายมือ

๖ ผู้มีศิลปศาสตรพ้อง
 บัเพิ่มพิทยากรรม
 เข้าใจว่าคึกษ์ดั้ม
 หึงรับการทอนไซ้

เพียงกรรม คาเอย
 กอบได้
 ฤทธิรอบ รู้แยะ
 เลื่อยคเข้าขอตัว

๗ ยากนกกระจากตั้ง
 ไม่เสียดมจนเจ้าหา
 โอ่ตกแต่งกายพา
 หึงเทียมเทียมทอนผู้

กิริยา ใหญ่เอย
 ทวีปก็
 หะพาก ภูมิแยะ
 เผ่าพันพานทอง

๘ บัหาหาเตียงชัฟ
 บัคิดบาปเมี้ยนเห็น
 ยามชดชัฟคัเปน
 รวยทวีปดั้มน้อยได้

เข้าเย็น
 แต่ได้
 ทุกชัทบ คายนา
 หึงถาทำบ่อ

๘ หยิ่งเช่นชนกต่างขอ
ความไม่หยิ่งกลายเป็น
หยิ่งยากคัตดินเช่น
จักรักทำเนียบอ้าง

อึ้งเห็น ประจักษ์เฮย
หยิ่งบ้าง
ส่วนผิด ชอบบ่น
เหตุได้ดับมา

๙ ข้าราชการต้องแต่ง
เพื่อรักษาเกียรติยศ
บางปากถากถางประสด
ผู้กล่าวขวัญนั้น

กายหมด จิตเฮย
อึ้งซ้ำ
ฉินว่า หยิ่งเฮย
มันคงดีเภา

๑๐ หญิงเขาปมกตพิ้อ
ว่าไม่ทำปาณา
ที่กินดีกินอา
หยิ่งเมียงนอนกินให้

ภรรตา
นึ่งได้
หารัด คาวเฮย
บาปซ้ำคนเดียว

๑๑ นักเลงเที่ยวผ่นทั้ง
พบเพื่อนพวกเพื่อนมา
เชิญเสวยไม่เสวยหา
กล่าววาทย์เกินคอง

กันชา เหล้าเฮย
เรียกร้อง
เหตุแหวะ เพื่อนเฮย
ต่อยซ้ำไมยวัน

๑๓ บางคนฉันทราตรเยอง
 ผิดปรกติเชิน
 เปนกำเนิดคำเนิน
 คนก่อนว่าหึงอ้าง

กายเดิน
 ชัดบ้าง
 ดัดยาก อยู่พอ
 ไม่รู้บรรรม

๑๔ ถ้าทรัพย์มากแต่หื้อ
 ออกทรัพย์แต่น้อยคุณ
 ฝั่่น้อยทรัพย์สละทุน
 กลับว่าหึงต่ำต้อย

ทำบุญ
 ประโยชน์น้อย
 มากกว่า
 ไม่รู้เจียมกาย

๑๕ หึงสืบสืบตเบอง
 ขุนวกรารโกศ
 หอสมุทวชิรญาณยถ
 ดนองพระเศษพระคุณให้

ยุบต สุภาพเฮย
 สฤษดิ์ไว้
 ประโยชน์ภาส น่านา
 พระเกียรติกิจองค์าร

พระพินิจดาร (ทิม)
 เมื่อยังเป็นขุนวกรารโกศ

ความสุภาพ

๑ ผู้มีทรัพย์ทั้ง
ที่โดยยัสต์มณาเห็น
คือประพตฺติเรียบร้อยเปณ
กำหนดนสนัน	คนเชญ ใจเยย
สุภาพนั้น
ปรกติ
ที่ได้ ใจความ
๒ นามกายสุภาพเวณ
ปราศจากมาปรกรรม
คือฆ่าสัตว์แด่นำ
ยัสต์มณิงคค้ำ	เวรกรรม
ชั่วช้า
ทรัพย์ท่าน ไปเนอ
หลักได้ความเจริญ
๓ วจสุภาพพร้อม
ผู้ดัดบศัพทเสนาะ
กล่าวด้วย ไม่หยามเหตาะ
อีกต่อเสียดตมถัน	ไพเราะห์
โสตรสัน
แหะระถอ ถวงแฮ
มตะพันคตเกษม
๔ เปรมจิตรจากม่งร้าย
คิดชอบไหนชั่วดี
ไม่ทเยอชยากมั่งมี
จัดว่าใจของผู้	ราวี่ ท่านนอ
รอบรู้
มายใหญ่
สุภาพพณภูมผด

๕ แสงวณแห่งชอบไว้
ไม่อุษยาทำลาย
ช่วยเหลือทุกข์เข็ญขยาย
จัดว่าสุภาพรู้

หวังสหาย ชีพเฮย
ทั่วผู้
คู่ชู้ เพื่อนแะ
โลกย์ถ้วนชวนชม

๖ นิยมโคตงระเมียบเมอง
ท่านประดงศ์พจนวรา
เช่นคนสุภาพดำ
รู้จักผู้ใหญ่น้อย

แบบกำ หนตเฮย
เรียบร้อย
เห็นยกนับ ถือแะ
นอบน้อมคอบควร

๗ ต้นจิตรประกอบเกอ
เจนจิตรทุกสถาน
ไม่เกินขาดประมาณ
นามสุภาพก่าให้

ปวงการ งานแะ
ที่ไร
สมตั้ง ท่านเฮย
เพิ่มพูนศักดิ์ศรี

๘ กตัญญูสุจริตร่วม
ผู้ขึ้นทำคุณนาน
ไม่ลบหลุดระมาร
ไปฏกโคกอนได้

ต้นตาน สุภาพเฮย
นึกไว้
ยาต่อ ท่านแะ
พฤติพร้อมไพรบุณย์

๕ คนประพาศิตความชั่วช้า
รู้ดีกถลับสันดาน
อุดำห้ประกอบการ
ต้นคตปลายตรงถ้วน

ธำธารณ์
เค็ดคว้น
กิจสุภาพ
โลกย์เขืออวยพร

๖ นพาสุภาพได้
ฉิษอบรบอบรมิต
หลวงกำจัดไพรินทร์
ตามตติบัญญัติ

โดยยิน คี่เขย
บ่าถ้อย
ติศชื่อ เติมนา
นอมเกด้าทูลถวาย

พระยาพิไชยรณรงค์สงคราม (ติศ)

เมื่อยังเป็นหลวงกำจัดไพรินทร์

ใจร้าย

๑	ด้ตัวร้ายหลายเพศพันธุ์
สถิตยถิ่นที่ธาร
บางพวกพักสถาน
ร้ายเท่าร้ายอาชั้	ประมาณ
เถื่อนถ้ำ
สถลทุ่ง ดอนเฮย
หักให้ร้ายสูญ
๒	แต่ชนใจชั่วร้าย
ร้ายเกิดกับสันดาน
จักสอนตั้งประการ
ใจที่ร้ายกาจนั้น	อันชพาด
คัมหมัน
ไต่ก็ ค่อย
นิคน้อยไม่คดถาย
๓	ใจร้ายใจคิดจ้อง
เห็นท่านจักภูตผา
ต่อเสียดยุยงหา
ปองแต่ให้ท่านแคล้ว	ฤษยา
ศุกแผ้ว
โทษได้ เสริมแฮ
คดาศพันคู่เกษม
๔	ใจร้ายใจคุด
จักผิดฤาชอบธรรม
โดยนีกว่าคนบัญญัติ
รณโรคเช่นนี้	ตั้งตัน
ไม่รู้
ญายิ่ง คนเฮย
ปราชญ์ต้องตินิกิน

๕ ใจร้ายมักพ่ายผู้
เหตุจิตรกลัดวราภี
มโนทุกริธี
ตฤณวรรณโรคพ้อง

ใจดี
ชุ่นช้อง
โทษมาก นกนา
ผูกขึ้นในทรวง

๖ ใจร้ายนั้นร้ายยิ่ง
ร้ายยิ่งนักชิ่งมาร
เหตุทำทุกริธาน
กุมพรวรรคพาพวย้าย

เพื่องกาต
หมู่ร้าย
ทุกถิ่น ด้ถนเฮย
แยกปล้นเรือนเรือ

พระยาโอวาทวรภิก (แก่น)
เมื่อยังเป็นขุนโอวาทวรภิก

ใจดี

๑ บทรบิถแบบบอกร้าง

หลายเล่ห์หลายวิธี

ต่างกิจต่างชนิดมี

ดีร้ายเพราะน้ำ

ใจดี

หลายถั่ว

มากประพฤติ กัณหา

จิตรแท้ดวงเดียว

๑ ใจดีวางจิตรหมั่น

เหล่านอกสุดมาปหนา

น้ำจิตรแจ่มตุมภา

นับว่าใจดีเท่า

มัธยมา

ห่อนเข้า

ณุนาคผ่อง ใต้เขย

หนักเนอนพคุณ

๒ จิตรวารีรอบผู้

พงษ์เผ่าอีกหญิงชาย

จมน้ำห่อนฤภาย

ทั้งเพื่อนรวหัวบาน

มิตรสหาย

ตลาคบ้าน

ทวีปย์เฉลี่ย ๕ เที่ยงแป

ชอบน้ำใจดี

๓ ใจดีมีผู้แข่ง

เผ็ดแสบก่อนขอคาน

เฉยเฉยบิณดาร

ถือว่าไม่กระทบต้อง

ประจัน ต่ำเขย

ขุดจ้อง

ถือคอบ โต้แป

ถูกเนื้อตัวสลาย

๔	แม่มาทมิฬคิด	ของผดุง
๑	ตัด้อยคอยประหาร	ชีพม้วย
	ไม้โกรชไม้ทยาน	คิดต่อ ต้นของแฮ
	งดจิตรคิดแผ้วด้วย	จิตรตั้งเมตตา

๕	ใจที่อดเขกแท้	เที่ยวหนา
	อดโกรชอดพยา	บาทด้วย
	อดโถม่วงตันทา	ห้วงใหญ่ นาท่อ
	รวมอดหมดแม่ม้วย	แม่นเมฆอมรมิ่ง

๑	หอดวงสารภันท์เพิ่มส่วย	วิสุทธี
	ข้าบาทบรมยุท	ยศกล้า
	คันคึกคักอรชรสุด	หนุนเพิ่ม สภาแฮ
	รวมรวมใจดีห้า	เรืองร้อยเรียงถวาย

หอดวงสารภันท์วิสุทธี (ตอน)

ความโง่

๑	แถมพจน์บทโง่	คันตัน
	หลากหลากมากหลายพัน	เพี้ยน
	ชนโง่ยอมมีด้น	ด้านต่าง ต่างนา
	จำจักแจจก	ช่องให้เห็นความ

๒	พวกโง่เจื้อยค้อและ	เหลื่อขัน
	มักจกพูดคันตัน	คุด้วย
	ทำไต่ยอมมกมัน	บักคิด คนแยะ
	ผิดชอบเชิงหมกม้วย	ไม่รู้ราวความ

๓	อีกโง่เจื้อยค้อทั้ง	เจื้อยอ
	ตกแต่งแต่ตนบื้อ	เบ็ดเบื้อ
	ใครใครพูดกลลอป	ขอรับ ขอเบย
	ฝ่ายจิครคิดข้างเพื้อ	เพื่องฟังพองเบียร์

๔	เหล่าหนึ่งพวกโง่เฮื้อ	ราคะ
	หลงราคจนเชอะชะ	เชื้อซ้ำ
	ชอบหญิงเฝ้าหญิงปะ	หญิงปอก บั่นเนอ
	โง่กว่าหญิงหญิงย่า	หมกบ้านเรือนคน

๕ ชนิดใจเจ้าโง่ถ่าง

แด่หลวง

แปรธาตุจนงวยงง

วุ่นว่า

คิดไปคิดถ่วงลง

ขุมทรัพย์ อีกพอ

เที่ยวเร่ขอหยวนบ้าง

บอกทั้งคนโง่

๖ ฝ่ายใจเจ้าทมิฬเฝ้า

ขันขัน

กางแต่ร่มรุมมัน

บ่เว้น

การแยบใหม่ใหม่ผ่น

ไม่ว่า คี๋เฮย

ชอบแต่หัวเหี้ยมเนิ่น

ยุ่มยามานู

๗ ส่วนใจอย่างโง่พิน

ดำคัญ

โง่หมดทุกสิ่งสรรพ

ซื่อแท้

จากร้าจกเรี่ยนอัน

ใดห่อน ฐานะ

นั้นนับไม่ถ่วงแต่

หลุดตาเห็ดอูหา

๘ ผู้ประคิษฐุคิดโง่

ก็อัน

คนโง่คิดโง่สรรพ

ส่งไว้

โง่โคตงโง่คนทัน

ถูกเหมาะ เจี้ยนนา

ใครอ่านวานอย่าได้

ติเย่ยไผไฟ

พระยาสมุทรสงคราม (ทัก)

เมื่อยังเป็นหลวงสมุทรสงคราม

ความฉลาด

บานแพนง

ฉลาดนั้นมีมากถ้า	หลายความ
หยิบยกพรพรณานาม	แต่น้อย
สนองพระเดชพระคุณตาม	สติพระ ๓๓๕
ผิวซัดขาดเงินถ้อย	โปรดเกล้าโทษา

สารบาน

เนื่องนามความฉลาดนี้	อนันต์
ย่ออรรถจัดเป็นพรรค	พวกตั้ง
คือฉลาดราชการสรรพ	วิชาช่าง ๓๓๕
อีกฉลาดแต่งตัวทั้ง	พ่อค้าหากิน
๑ ฉลาด เติบยวรอบคอบถ้วน	ทุกกิจ ๓๓๕
ใน พระกระแสนิธิ	ตั้งไว้
ราช การไม่อนิจิตร	จัดเสร็จ ๓๓๕
การ ตั้งใจได้	ประสงค์แห่ง
๒ ฉลาด คิดกิจกอบเกื้อ	ผิดด้วยแบบแผน
ส่วน ดำเนินลอบลวงไฉย	การใด ๓๓๕
วิ พยาเนียบแหลมไว	ตำรว
ชา ญะชาติฉลาดรู้	เขาวนของ ๓๓๕
	ฉลาดแก้สรรพการ

๓ ฅถาด ทอถักถากทั้ง	แทงถาย
ใน ถ่วงถักถลาย	ห่อถัม
การ ถะถ่อถถถาย	ถั่งถาค ถิ่นถ้าย
ร้าง ปรัดับประดิษฐาน	คักได้คัก

๔ ฅถาด คิตประดิษฐาน	ถูถความ
ร้าง พากย์คชถยาม	ย้อมแจ้
เชิง คอบชอมเชิงถาม	เทถ่าย ได้ถ้าย
พุด ห่อนพุดเต้ถ้าง	ถ้อมได้จั้งคัก

๕ ฅถาด จบคอบถ้องถ้วน	คักถอน
ค้ำ ไหมเก้ถ่ายถอน	ถูถชอ
ขาย พงเม้งบ่นรอน	รวมรวม ไว้พ้อ
ของ ขาคคาคหมายมอ	หนึ่งคักถำไวรวย

๖ ฅถาด เปถาะถ่อยถ้าง	คณถลือ
เชิง เช่นเชิงชาติถลือ	ถลือถลือน
หา ของถั่งควเรจือ	จามชัพ ชนม์ถ้าย
กิน ไบ่กินของช้อน	โทษช้องกินคัก

๗ ฉลาด การประกอบ^๕เกอ
 แต่ง ไบ่มีมตทิน
 ตัว แด่ดวงสัตว์สติภิญ
 คน ปราศทุจวิตแผ้ว

กายิน ทรัพย์เอย
 โทษแถถัว
 โญกอบ กายเฮ
 ผ่องเพียงอำไพ

๘ ฉลาด ประมาณ^๖รู่พระ
 จะ คกแต่งกายา
 พอ ควรแก้ถานา
 ทำ ไม่เกินประโยชน์ได้

ขาดมา
 หย่อนไว้
 นรป คนเฮ
 ดงนคินาน

๙ ครอง กิจกิตตถอดแถ้ว
 ไซ่ จักตันเตาคถำ
 ถึง ไตที่ตัจำ
 นับ ว่าฉลาดรือ

จึงทำ
 ให้
 แถคอ
 ขจัตไ้ งามนา
 ชั่วร้างห่างคน

๑๐ ขุนผดุง^๗สฤษดิสงวัย
 ขำบาทมรมราชา
 คั่นคิตคัตตอรรดา
 รวบรวมความฉลาดเก้า

ดีดดา อาคันเอย
 ขิราชเจ้า
 ชักเทียม แถตงเฮ
 เรืองวัยเรียงถวาย

พระยาเสถียรฐาปนกิตย (ชม)
 เมื่อยังเป็นขุนผดุงดีดดาอาคัน

ความเท็จ

<p>๑ ผู้กล่าวเท็จทุฉ้ย
ทรุโทษโหดมหันต์
ได้ทุกขภัยมัน
เสื่อมสรวเลิณเจกบ้าย</p>	<p>ฉิธรรม
เหตุร้าย
เมื่อน่า ชักแฉ
หมักแค้นติดตัว</p>
<p>๒ มุสาถึงสู่พร้อม
พอกิตีศัพท์ไกล
ถึงพดด้ยเขาไผ
เตี้ยประ โยชนสู่ศรือ</p>	<p>นิไสย ใครเขย
กล่าวข้อ
หวนว่า เท็จแฉ
เรื่องนามรบือ</p>
<p>๓ ความคบคิดขัดแท้
ให้ โทษสองภาพจำ
ภาพจักกล่าวคำ
ภาพ่านิรศุขไว้</p>	<p>ทางกรรม
แฉกไว้
คัดข้อ ชั่วนา
สบร้อนแรงทวี่</p>
<p>๔ ทุกสาณะทั่วทั้ง
สรวเลิณความสัตยา
คำมรศวาจา
ความเท็จสุดแท้</p>	<p>โลกา
ประเสริฐแท้
ของโทษ ถึงแฉ
ประกอบให้เป็นคุณ</p>

๕ พุดเท้าประโยชน์ได้
แต่คงกรดับหนาว
พุดยากตฤกต้องยาว
เล่นชื่อว่าแบกเหล็กก้อน

บางคราว
ประกอบร้อน
กว่าพุด จิงนา
ใหญ่ทั้งฤกไกล

๖ แม่น้ระมวญโทษแล้ว
แต่กระนั้นยังชวนชวาย
ย่อมรู้ว่าอันคราย
ไฉนมนุษย์มากถ้าวช้อง

หลากหลาย
เท้าพริ้ง
เร็วโทษ ถึงเฮย
เด่เห็นแดฉงน

๗ สิริเท้าเข็บจถ้อย
ข้าพเจ้าเกษมศรี
เพื่อประโยชน์สำราญ
ใดโทษโปรดยกให้

วาท
กล่าวไว้
อ่านเล่น
หากเพื่อโคมลอย

กรมหมื่นทิฆากวรวงษ์ประวดี

คณมจริง

๑	ถรรพสัตว์ทุกเหล่าถ้วน	มีชนม์	ชีพนา
	อนึ่งสัตว์เลื้อยกาหล	ก็กก้อง	
	ศรัทธาเชือกกรรมผล	นับสัตว์	วารแฮ
	ดูริยสัตว์ศัตรู้อง	สัตว์เจือสัตว์หาร	
๒	คำว่าสัตว์สัตว์นั้น	หลายประการ	
	เป็นแต่วากยโวหาร	หากพร้อง	
	สัตว์สัตว์ใช้สัตว์สาร	ตรงเที่ยง	
	พจนสัตว์คำเดียวต้อง	ที่แท้สัตว์จริง	
๓	คำจริงคำสัตว์นั้น	ฤๅตาย	
	ผู้ถึงบึงหลาย	สัตว์ตายแล้ว	
	ท่านอยู่เกษมสบาย	ในสัตว์	นั้นนา
	เป็นประโยชน์ธรรมแล้ว	ผ่องพันไทยพาด	
๔	ถรรพสัตว์ทุกสิ่งสิ้น	บรรดา	มีนา
	บเปรียบบรควาจา	สัตว์ได้	
	รศัตถ์ประเสริฐสุด	ชาวณทิว	คุณเฮย
	นำสุขประโยชน์ให้	สัตว์สัตว์สมหวัง	

๕ ผู้มีมธุรสถ้อย
เกียรติศัพท์คุณความดี
บัณฑิตท่านผู้ปรี
ท่านย่อมสรรเสริญไว้

วาที จริงนอ
ย่อมได้
ชาปราชญ์ ปวงแ
ดำรงรับรองกิตติคุณ

๖ จริงคำที่กล่าวถ้อย
จริงพิบัติรูปนาม
จริงทุกข์ที่พยายาม
จริงไม่มีตนด้วย

แถถความ จริงนา
แน่ม้วย
ทนยาก จริงนอ
ตั้งความจริง

๗ ทุกข์เกิดเกิดทุกข์แท้
ความอยากเกิดก่อสรรพ
ทุกข์ดับหมดทุกข์บรร
อัฐมรรคตัดทางอ้อม

เบญจฉนซ์
ทุกข์พร้อม
ดูถิ่น เวชมนา
ออกพ้นวนเวียน

๘ กล่าวจริงทุกสิ่งถ้วน
ไม่เที่ยงทุกข์อนัต
อริยดัจจปรมรรค
บรมสุขยิ่งอย่างช

ความสัตย์
ลักษณะ น
จริงแน่ เจี้ยนอ
ชัดแท้จจริง

๙ พจนดัจฉิตแจกแจ้ง	จงเห็น
จริงดักษณดามัญแปน	ที่ต้ง
อมฤตยัสคำเย็น	คำไม่ ตายนา
ความดัจฉริยดัจทั้ง	ดั้นความจริง

๑๐ ความดัจฉิรัยเรียบ	เรียงชยาย ความแผ่
รเมียบขรรควันภิปราย	ถองถ้วน
จงเจริญอย่าเวรตตาย	เด็ชนตบ
ดึบบทพจน์พากย์ถ้วน	เด็กด้าคำควร

กรมหลวงวรเสถียรจุฑา

ความทูลจิตร

<p>๑ แดงดักขณทัจิตรอ้าง
กายะวชิราณ
มโนกรรมวิจารณ์
ตามทวารกต่างไว้</p>	<p>สมุทราน เติมแฮ
เขตรไว้
ฝ่ายบาป ขรรมนา
ส่วนข้างมุตเติม</p>
<p>๒ ข่าตักวักทวิชัย
ร่วมรศกริชาเคตย
ตามอย่างย้อมจักเสย
ควรมันหมื่นเจ้า</p>	<p>เสพยเมัย เขาฤ
ดอมเคตย
ทางสุ จิตเฮย
ฝ่ายข้างกายกรรม</p>
<p>๓ พาทิมักเทจถัย
เบ็ดเคตักพดแผดงแผดง
ต่อเสยดเมยคบังแผง
ดีหมื่นควรรค่อน</p>	<p>ทางแดง
เดห์ชัชน
ผัดประโยชน ทำนนา
คู่ชนวจกรรม</p>
<p>๔ ความโภกถาภยงัน
ผูกจิตวิคิตพยาบาท
เห็นผิตกิจพงษ์ปราชญ์
ตามตังหมอกไว้</p>	<p>เหตือชนาต
ท่านไชร์
ผู้ผูก สอนแฮ
บวคเข้ามโนกรรม</p>

๕ ทุจริตสิบตั้งขึ้น
แสดงโทษในมัตถุบัน
อนาคตก็จักพ้น
ควรจะละทิ้งให้

สำคัญ หนักเฮย
ยอมได้
ผูกคอตี ตามแฮ
ห่างพ้นอันตราย

๖ ผู้มีละสิบตั้งได้
เกิดสุขุมัตถุบันเป็น
อนาคตก็จักเย็น
โดยพุทธดำรัสแต่

จักเห็น สุขุมเฮย
แน่แท้
จิตวิญญู ยาวพอ
ห่อนถนอมเลยสอง

๗ ทุจริตตั้งชั่วนั้น
ถึงจะมีค้อย่างใด
เพตังโทษที่รวมใน
คงจะสองแสงให้

ดูไฟ
ยากได้
นานเนิ่น นานา
สว่างขึ้นคนเห็น

๘ ทุจริตอื่นนอกนี้
คือเหล่าพินันการ
เมรียสุราราม
เล่นเปล่าประ โยชน ทั้ง

หลายสถาน
กตอกกตั้ง
เสพยาเมา
ที่แท้ทางดี

นายเหว่มนครพิจนิก

ความศรัทธา

๑ ขรรคมี่ขรรคอ้าง	ชอกนาม
ศรัทธาท่านรวมความ	ควมไว้
จักแถลงลักษณะตาม	บทที่ แท้แน่
คือประพฤติชอบไว้	โทษทั้งไฉนทวาร
๒ ขาที่มั่นกรรมบถเบือง	กุศล สืบเชย
ปราศจากอกคิติน	สู้ได้
โทษโถงระโมหันธ์	คิดดับ เต็มแน่
เพียรประกอบกิจให้	ชอบทั้งสองสถาน
๓ แม้การอย่างออกฤๅสน์	ตำมรรค
อย่างต่ำเพียงประภูติ	แบ่งสู้
พอควรแก่โลกวัตร	วายโทษ
เช่นที่เคยนี้กรู	เรียกใช้ชินชิน
๔ คือไม่ใคร่โถกถัน	เห็ดต่อหลาย
มละถากทางบาปลดาย	จิตรบ้าง
การนุ่งไม่มุ่มหมาย	ผลเพิ่ม ภูตพ้อ
ไม่เขย่งเคดมยศข้าง	คิดเพ้อเกินภุม

๕ หนึ่งไม่หมกมุ่นด้วย
เมื่อเสด็จของเมฆาพัด
ห่อนเห็นแก่ต้นกอนัน
บเทยวเกาะกะดั่ง

การพนัน ปวงเฮย
พลาตพลั้ง
เจือโทษ
แง้ววราณพาด

๖ รักชื้อถือสัตย์ตั้ง
ต่อญาติมิตรไม้มอง
ใครรังรังห่อนจาง
ฤกคิตธิจฉาย

ใจครอง
มั่งร้าย
เวรต่อ คอบเคย
โทษให้ ใครเสีย

๗ หนึ่งมานมนต์ตั้ง
ต่อท่านมีคุณอัน
ดั่งแจ่มไม่แพดงฉนั้น
ควรเรียกสุจริตได้

กตัญญู เฮย
ชวนใช้
ความประพฤติ
ที่ขึ้นบุญชน

๘ ฌิวเป็นข้าบาทเจ้า
เรียบเรียบรับราชกิจ
ถึงเขาวประโยชน์จิตร
คุณดบดบดอู้

จอมอิศ รานา
เท่ารู้
คู่ชู้ม ชื่นแถม
อิมน้ำใจตน

๕ เพราะเจริญยศถาภักด้วย	ทางตรง
ประ โยชนีย้อมย่นยง	อยู่รู้
ไม่ต้องหวนหวนหวน	รวงโทษ ถึงเลย
สู่ที่ประชุมกล้า	กล่าวถ้อยแถลงสาร

๖ ดันดานสู่จรีนี้	นับคุณ ไชนอ
เป็นเครื่องดับชาคร	ขึ้นขึ้น
ปางภาพประจันจุน	จิตรมอง แล้ว
ภาคน้ำดำมีพัน	ภาพพจน์มอบาย

๗ นายจางราชกิจน้อย	เสนอนาม
แถลงลักษณะสู่จรีตาม	นี้กรู
เป็นโคตงสืบบทความ	ตั้งเขป
ไม่เสนาะเพราะไม่สู้	ต้นคัทท่างโคตง

พระยาศรีสุนทรโวหาร (กมต)
เมื่อยังเป็นนายจางราชกิจ

ความหวังใจ

๑ นามธรรมอันซื่ออ้าง	หวังใจ
คือว่าความคิดใน	จิตนั่น
หมายมุ่งแต่คู่ไป	ภavnนำ เชี่ยวหนา
ส่วนทุกข์ ไม่คิดค้น	คาดเค้าคนเห็น
๒ เป็นความมีเชื้อเชื้อ	เจือปน
กับส่วนความฉวยฉก	อยู่บ้าง
หมายภavnาเขาผล	อันปรารถนาแสร้ง
ผิวเชื้อเต็มรอบข้าง	เรียกไว้ว่างใจ
๓ วิสัยหวังจิตนั่น	จักหนุ่น
ความอยากใ้หมากมุด	ไม่ยั้ง
เพราะนึกว่าอาคร	จักดับ
เห็นสลายหายทั้ง	ทุกข์พินมตหมอง
๔ ฤทธิของหวังจิตถ้ำ	เหล็ดขัด
ประกายใ้คันมี	ซึ้ง
ถึงว่าทุกข์ทุกข์ทั่ว	สักเท่า ไฉน
คงจะทนอดสู	อยู่ได้ โดยหวัง

๕ ยิ่งยิ่งกว่าน้อ
 ๑ ก็เมื่อไม่จำเคญ
 หวังใจจากได้เป็น
 ขุดำหั่นทนต์แล้ว

ฟังเห็น
 ขยู่แล้ว
 คุชภาค น้าฤ
 เพื่อขอเงาต์นาย

๖ ชายหญิงเด็กใหญ่ถ้วน
 ไวยช่อนก็กำถัง
 เจริญไวยก็ประทัง
 ผิดขาดหวังใจคุ้ม

ย้อมหวัง ใจเฮย
 มากกถัม
 ถดห้อยถน ถงนา
 จิตรแล้วเต็มที

๗ หวังใจดีช้วน
 ทำชอบถึงมีความ
 หวังผลเช่นพยายาม
 คือว่าหวังชอบถั่ว

เป็นตาม กรรมแด
 ทุกข์แท้
 เร้นวิท ยาฤ
 เยี่ยงนเป็นแผน

๘ คนแกนประพฤติร้าย
 ถึงไม่ถำมากจิตร
 หวังใจว่ามิตชิต
 คือว่าหวังชั่วให้

ทุจริต
 นักไซรั
 เฉกปด เขาฤ
 โทษร้อนรันทรวง

๑ ปวงโคตรงอนกต่างแล้ว
ตามบรรณท่านรัก
ไม่เต็มและตองจัก
หวังดาภยศเป็นต้น

โดยลัก ษณเฮย
เทียบกัน
จระ ไนนอ
แต่ที่นี้เหลือหลาย

กรมพระเทวะวงษ์วโรปการ

ความท้อใจ

๑ ท้อจิตรถอยวิริยทั้ง
 อ้อกวมังสาพา
 จักสฤษฏีกิตย่นานา
 เพราะพร่องอิทธิบาทไท้

ฉันทา
 โทษให้
 ไม่ดู เถยแผ่
 ผู้คนเจ้าทรงแสงดวง

๒ ท้อเพียรเรียนรอบรู้
 มักโง่โง่โง่พา
 ท้อกอบกิจแสงหา
 ท้อประพฤติกี่ชั่วได้

วิทยา
 หม่นไหม้
 ประโยชน์ชัด ส่นแผ่
 ทุกข์แท้พัวพันถึง

๓ ท้อใจเสียจริตได้
 เสียเท่าเสียมาทบเสีย
 ค่อยตฤกค้อยตรงอาชา
 ผิดโลกก็ขรรคมช้าง

เพราะขาด สติพอ
 สติร้าง
 คมข้อง เริงพอ
 หนึ่งได้คดเกษม

๔ ท้อความท้อจิตตั้ง
 เพราะจิตรตุจริตท้อ
 ต้อจิตท้อจิตมี
 ต้อวนจิตตั้งต้อไม่

คนดี ได้นอ
 ศุขให้
 คบเปลี่ยน กันนา
 หนึ่งได้คั่นเตี่ยว

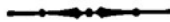
๕ ท้อทุกข์เห็นโทษอัน
 เร่งมตะตฤชณะไครก
 มุ่งมรรคสู่ศิวโมกษ
 แจ้งนิโรชจิตรเข้า

ในโลกย์ แถญา
 สว่างเศร้า
 พระตรัส สอนพ่อ
 เขตทั้งอมัตถรรวม

๖ หกบทหมดเรื่องท้อ
 หากแห่งใดเห็นผิด
 ไร้ชาณติชิตประติษฐ
 ปวงธมาชิกแม่

จิตกริด นิพนธ์เฮย
 โปรดแก้
 กตอนกถาว โคตงนา
 ชานแก้วจงอไทย

กรมหมื่นวิจิตรวราณปรีชา

ความเลินเล่อ

๑	เลินเล่อเกิดที่แท้	ถึงสาม
	คือเลินเล่อมะเมอความ	พินัย
	คือเลินเล่อโดยนาม	มณี มาหา
	คือเลินเล่อเสริมสร้อย	เซอะซ่าเนืองหนา
๒	โพธิ์ดัดดิบสร้าง	บารเมศ
	เปนมยุราชเขตร	บาธา
	เพราะบาปพิบัติเกท	พรานดัก ดิดแด
	อกุศลชักช้า	โศกค้องคิตรง
๓	เลินเล่อเกิดแต่เบื่อง	บาปหนา
	โพธิ์ดัดวราชา	ชาติแรง
	เห็นไถดดิบโยชน์ตา	คดอค แดแด
	ดิดบ่วงพรานใจแห้ง	เหตุด้วยบาปหลง
๔	หลากเลินเล่อละแก้ว	พทโร
	หลากเลินเล่อละรรโม	มิดคดัม
	หลากเลินเล่อละดังโฆ	อริย วงษ์เขย
	หลากเลินเล่อมาปกคุ้ม	กลมพ้องไทยผจญ

๕ เติงเถอเฉว้วค้วย	เด็ดคุณ
เติงเถอตะถัมมัญ	ปลัดแก้
เติงเถอดิตขุดหนุน	หนักช่วย ไฉนนา
เพียงพาดตกเหวแต่	แหดกดันตั้งขาว
๖ เติงเถอเปนช่องชั้น	ฉิมหาย
เติงเถอเปนโทษวาย	รอนแท้
เติงเถอเปนศรปราย	ปรุสอต เลี้ยบแซ
เติงเถอมาปเหลือกัก	กลุ่มกั้มไภยแฝง
๗ เติงเถอเผดอเพิกสัน	เลี้ยการ
เติงเถอโทษโหดหาญ	เหตุข่วน
เติงเถอตะวิจารณ์	เจ็บจ้วง ทรวงนา
เติงเถอมาปหยาบถ้วน	ดิดให้หายโหย
๘ เติงเถอหตากมากพถ้ง	แฝดง
เติงเถอแหดกเพียงผง	เผาร้อน
เติงเถอตะดาบยง	ยับทั่ว ทุกข์แซ
เติงเถอมาปเมี้ยพด้อน	ตกโซ้นาถา

๘ เถินเถ่อฮาจวอกกั๊
 เถินเถ่อหมายมากมึ
 เถินเถ่อนักหลบหนี
 เถินเถ่อตำเหต้อกั๊

กุต
 ทวิพยัส
 กระจอด คัวแย
 เกิดด้วยฮกศด

๙ เถินเถ่อมากมิกเพี้ยน
 เถินเถ่อโทษทนต์หมาย
 เถินเถ่อตุจเมฆวาย
 เถินเถ่อบาปเบี่ยพ้อ

พังทลาย
 ไม่รู้
 รุมมิด จันทรเส
 อดิโธฮัมเชญ

๑๐ เถินเถ่อกรรมติดค้อน
 เถินเถ่อกรรมเหหัน
 เถินเถ่อกรรมจันจัน
 เถินเถ่อกรรมยับยัย

ตามทัน
 เหตุร้าย
 จังจาก ชีพนา
 ยุ่งด้วยเวรหลัง

๑๑ เถินเถ่อการเร่ว้าย
 เถยเฉอะเซอะเทเต
 คราวการมกับรอนเปร
 โทษทุกซ์ทับถมได้

รอนเร
 ทอดไว
 บาปวุ่น วณเว
 เต็ดตร้อนรุมถึง

๓๓ มีทรัพย์นับพันด้วย	โดยเพดิน
จำหน่ายฟุ่มพ่ายเงิน	ไม่ยั้ง
กาตหาประกาศาเกิน	เงินเดื่อ เดยแฮ
หมคมชคทอชคตคตัง	ตกต้องแด้นเข็ญ
๓๔ เงินเดื่อขายสิ่งค้า	ขาดทุน
เงินเดื่อเสียบุญ	มาบโกถ
เงินเดื่อราชทรัพย์หนุน	เนื่องแน่น โทษนา
เงินเดื่อโรคเข็ญไซ้	มากแฉ้วฤหาย
๓๕ เงินเดื่อจะระได้	โดยส่อน
สืบสคิบัญญัติารอน	วิเก้
หลัดกเงินเดื่อสมทอน	ทางโทษ ใจแฮ
ปราชญ์กล่าวสาธุแท้	ที่้นามเฉลิม
๓๖ ขาญฉลาตฎกต้อชั้น	เชิงไถด
คือเงินเดื่อผันไป	ปกส่อน
หลอนเงินเดื่อคมใน	นักรฎก ถับแฮ
เงินเดื่อฉลาตด้อน	ตอบแคว้เติมเฉลิม

๑ เถินเถ่อลิมหกพน
 เถิมแต่งแมตงนุถันช
 เถิมพระวาชนัญ
 ถ่มเหตุหอยพระถ่มคถ้อง

พระธรรม กิตินา
 ถารุพร้อง
 ญัตถอย่าง พระถ่มชเยย
 ถ่มไถ่วงษถรรค

พระธรรมกิต (แจ้ง) ถัถวังษถรรค

ความระวังคือไม่ประมาณ

<p>๑ ความระวังโดยรอบนั้น
พระศุภคโฆกรรมชยาย
ไม่ประมาณไม่ตาย
เปลยอศกรรมปวงชี้</p>	<p>คุณหลาย เหลือแะ
อย่างนั้น
ณพอ
ช่องไว้หวังเห็น</p>
<p>๒ แมจักจำแนกข้อ
หลายสิบ โคตงคงยัง
ความมากหากจะพัง
จึงตักถ้าวแต่่นอย</p>	<p>คุณระวัง วิถารแะ
หย่อนถ้อย
เผื่อได้ตร
สรวบนั้นแบ่งตาม</p>
<p>๓ ระวังตัวอย่าถวอะ
ระวังโธษฐ้อย่าออกคำ
ระวังจิตรอย่าคิดทำ
ตามช่องไว้สติไว้</p>	<p>กศถกรรม
ชั่วช้า
ทางชั่ว
ชั่วร้ายมตายไกล</p>
<p>๔ ความระวังที่ตังเกิด
ตั้งยังสติตร
ตั้งยังคตริ
จักต่างสรวพ โทษแผ้ว</p>	<p>แต่สติ เตียวแะ
ตรนิกถ้ว
วังก่อ กรรมเทอญ
ผ่องได้ความดี</p>

๕ ๐ ๕ ๕ ๕
๐ ๐ ๐ ๐ ๐

เพราะสมาธิกมวณ

แต่ยังย่อแต่พอกวน

ถูกประมาทจะแฉ่งแม้ง

พอกวน

ย่อมแจ้ง

เกาสติ ระวังพ่อ

หมดแก่กายคั่น

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนริศรานุวัดติวงศ์

ความนับถือ

<p>๑ ความเห็นในสิ่งข้อ
ว่าชอบดีคาดผล
จึงถือแนในกมล
เรียกว่านับถือได้</p>	<p>ดีทุกคน ก็ดี
ชอบได้
คล้ายมุ่ง โทษขอ
อรรถแท้บอกแถลง</p>
<p>๒ ดำแดงอีกอย่างให้
ความที่ถือว่าเป็น
เหตุของหม่นขอบเย็น
เพราะที่เห็นชอบชน</p>	<p>แดงเห็น ง่ายนา
นั้น
จิตรไป หมิ่นขอ
แรก, นับถือ</p>
<p>๓ บันฑาอรรถออกให้
เห็นว่าดีสืบสถาน
เป็นที่, เหตุดี, มาน
ดีกว่า, ยั้งดี, ถ้าง,</p>	<p>พิศดาร
ออกอ้าง
ดีนะ, ดีนา,
ต่อ, ให้, ทำ, ดี,</p>
<p>๔ นับถือมีณข้อ
เห็นว่าเป็นที่ฉัน
นับถือแร่นกยันต์
เห็นว่าอวยสวัสดิ์แก่</p>	<p>คือธรรม์ พระขอ
ชอบแท้
ยามภาต ผงชา
เกยงนเหตุดี</p>

๕ นมฺมิตฺตํวระสัน

เห็นว่ามีความดี

นมฺมิตฺตํพระพุทฺธตาม

เห็นว่าแต่คงดีให้

สงฆ์พราหมณ์ กัณฑ์

ยากได้

ครูทว ครูฤา

เหตุสุดดีทาง

๖ นมฺมิตฺตํบางท่านผู้

เห็นว่าดีกวาดด

นมฺมิตฺตํญาติมิตรตรงด

เห็นว่ายังดีด่า

ไวยยศ ยิ่งสา

หลุดกา

ดีขึ้น เสียแะ

กว่าผู้ ชนชน

๗ นมฺมิตฺตํพดฺสฤษฺฐิตฺถา

เห็นว่าท่านดีวิ

นมฺมิตฺตํมิตรที่ศรี

เห็นว่าเขาดีข้าง

แลมิ ตุมารตุเอย

เริ่มสร้าง

ครองชื่อ ต่อณ

ต่อชื่อคั่นของ

๘ นมฺมิตฺตํของอุคฺคภทฺธ

เห็นว่าขวยดีใน

นมฺมิตฺตํท่านที่ใด

เห็นว่าทำดีข้า

ดวงไถ่

แห่ลงหล้า

ใครช่วย เหลือสา

เอกแท้ธำวี

๙	ทฤษฎีโดยกล่าวอ้าง	เป็นนิทัศน์
	อย่างอื่นอาจจกจัด	แจกได้
	ถึงจะอย่างไรบรรณ	ดีไม่ ทั้งเลย
	โดยจักเติมตัดให้	มากนักยัดดัดแปลง

๑๐	แรงคิดบางความต้อง	ตามจริง
	บางความผิดคิดยัง	หักเก็บ
	ความเห็นต่อคิดอิง	แอบคิด เสมอมา
	ถูกผิดคงตามเค้า	คิดนั้นอยู่เสมอ

๑๑	ถึงเห็นเจอถูกได้	ศูนย์ก็ต่าง
	ดีแน่ตามเห็นทาง	ทำนั้น
	นับถือลุ่มๆบาง	บางไม่ ลุ่มเลย
	ควรตรวตามกาลคน	คาดกันหาควร

๑๒	ดีปรวนเป็นชั่วแล้ว	ยังนับ ถือว่า
	ๆชั่วเห็นกลับเป็น	ชอบต้น
	นับถือแน่คงรับ	ผิดทุกขี้นั้นแด
	ควรตรวโดยรอบคน	คาดเค้าหาควร

๓๓ มวณฺชนถึ๑ต่างทัง๒
 ๑๑ ควรณ๑ถึ๑โต๑,๑๑
 ๑๕ ๑๕ ๑๕ ๑๕
 ๑๕ ๑๕ ๑๕ ๑๕
 ๑๕ ๑๕ ๑๕ ๑๕
 ๑๕ ๑๕ ๑๕ ๑๕

ทางถึ๑ ต่าง๑
 ๑๑ ๑๑
 ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑
 ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑
 ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑

๓๔ โ๑เป๑น๑คน๑ช๑ด๑ด๑
 ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑
 ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑
 ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑
 ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑

๑๑ ๑๑
 ๑๑ ๑๑
 ๑๑ ๑๑
 ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑

๓๕ ๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑๑
 ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑
 ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑
 ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑
 ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑

๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑
 ๑๑ ๑๑
 ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑
 ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑

๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑
 ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑
 ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑
 ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑

๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑
 ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑
 ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑
 ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑ ๑๑

หม่อมเจ้าประภากร

ความตื้น

<p>๑ จักแกลงแจกขั้ว
ตามที่ยืนถนัด
ชอบผิดใช้ จิตร
กล่าวแต่ตามบุรุษ</p>	<p>คำต หึมน่า
เหตุน
ตัวให้ เองเอย
เช่นเบของแบบบริด</p>
<p>๒ ชนหมื่นไทรรัตนทั้ง
ฤๅสิ่งซึ่งเป็นประธาน
อีกขอขยาจารย์
จักเสื่อมศรีเสว</p>	<p>บิตุมาร ตรแด
นอบเกล้า
ญาติมิตร กัด
ดบพ้องไทยทว</p>
<p>๓ หมื่นศรีจักเสื่อมต้น
หมื่นทุกขทุกขจักทว
หมื่นศุขศุขจักหน
ทำกิจหมื่นวันแหว</p>	<p>ศุภศรี สวตต์เฮย
ไมแคว
เนาทุกข เทียงนอ
กิจนวันนาน</p>
<p>๔ หมื่นการมักเกิดข้อง
หมื่นรักจักเสียจิตร
หมื่นทวพัยกว่าได้ คิต
หมื่นกุศลชนชา</p>	<p>ขัตติต ถึงแป
เจ็บชา
เห็ดหมด แหวพอ
ขอควอันครหา</p>

- ๕ ห่มนุ่งค้ำพาดิครเอื้อ
ห่มนุ่งค้ำยศักกต
ห่มนุ่งค้ำกระคน
ห่มนุ่งชวชกจิตรให้
ชกศต
ไ้ได้
การชว
ชวณนพณเห็น
- ๖ ห่มนุ่งกายเปนเหตุให้
ห่มนุ่งจักทำ
ห่มนุ่งจิตรมกคิศา
การห่มนุ่งถึงเด็กนัย
ทำกรรม ชวแด
เทจถ้อย
คณณิต
เดห็นคชโย
- ๗ ถ้าวไปไ้จบตัน
หลายห่มนุ่งเหือว่าพรรณ
คิศาคคคักจากัน
กายวจจิตรน
เดรจตรพ
พจน ช
เปนส่วน ตามเฮย
นชอคำณ
- ๘ บรรดาสรพห่มนุ่ง
เปนชวชากำบัง
คิศาความทวชิตกรัง
คคคประมาชชาติให้
นรวัจ เทอญพอ
จิตรไ้
กรังแน้น กระมตนา
ห่างตันห่มนุ่งโกชย

พระพจนปรีชา (ม.ว.ดำเวง)
เมื่อยังมิได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์

ความทุกข์

<p>๑ ความทุกข์ทุกอย่างพัน
มีมากมายเหลือสมัคร
โดยย่อยยอรวมกัน
ตามทีเกิดให้</p>	<p>ว่าพัน ได้นำ
ว่าไว้
สองสิ่ง เทียวท่าน
ทราบเค้าภายใน</p>
<p>๒ ทุกข์กายกายนั้นไม่
เกิดโรคโรครานรูก
มีแก้แก้หนุ่มทุก
สรรพสัตว์สัตว์บ้าน</p>	<p>ผาสุก
รอบด้าน
คนทั่ว เด็กเฮย
บนทุกพรณ</p>
<p>๓ ทุกข์ใจใจกตักถ่ม
เพราะอยากอยากใครด
เพราะรักรักวิบัติ
เพราะเกลียดเกลียดจำต้อง</p>	<p>โหม่นต
บพ้อง
จำพราว กันนา
พระหน้าหากัน</p>
<p>๔ เพราะตาตาหมากแก้ว
เพราะยศยศก็พลอย
เพราะเกียรติเกียรติชดช
เพราะสุขสุขเสื่อมสิ้น</p>	<p>ตดถอย
ขาดหวน
แก้วตก ตัวพ่อ
ทุกข์แท้แปรมา</p>

- ๕ เพราะถูกลูกบได้ ตั้งใจ หวังเลย
 เพราะคู่คู่ว่อมทุกข์ คิดร้าย
 เพราะเพื่อนเพื่อนใจได้ พึงยาก
 เพราะญาติญาติแต่ถ่ม้าย กับผู้บ่รชน
- ๖ เพราะนายนายไม่เลี้ยง อุปถัมภ์
 เพราะพ่อพ่อกระทำ ให้น้ำ
 เพราะแม่แม่ก่อกรรม ฉันทะ นินนา
 เพราะครุครุไว้ จิตต์ตั้งการุญ
- ๗ เพราะตนตนกอบพร้อม ทุจริต เองนา
 เพราะบาปบาปตามติด ตั้งซ้ำ
 เพราะชั่วชั่วพาลิต ถึงแน่ จริ่งพ่อ
 ถ้วนทุกข์ทุกถึงซ้ำ จิตต์เสว้าอาภุค
- ๘ เมื่อทุกข์ทุกผู้ไม่ มีใคร หวังเลย
 ขยาคับคับกับไป บัดนี้
 เพราะเหตุเหตุอันใด เวียนก่อ ทุกข์พ่อ
 เหตุนั้นนั้นยังปัด ปดตเบ็ดของออกไฉน

๘ ทุกข์กายกายสุขได้
 ทุกข์จิตจิตวิเวก
 เพราะอยากอยากแต่อา
 เทียวแต่ได้แต่

โดยยา บ้างเฮย
 ยากแท้
 รมณ์ไซ้ เคี้ยวเฮย
 ไม่ยั้งยันทยาน

๙ หมดอยากหมดทุกข์สิ้น
 ยังอยากยังทุกข์อนันต์
 จูงจูงกอดมัน
 น้อยค้อยน้อยค้อยพัน

หมดกัน
 อดเนกกัน
 เทาहां หายเทอญ
 ฟ่างนพอการ

คำ รำพันทุกข์ทั้ง
 โคตง สุภาพนบกำ
 สิบ โคตกแต่งแต่รำน่า
 บท คตาคปราชไปรดให้

โตกรรวม
 หมดได้
 มาส่ง พิมพ์แฮ
 เสนาะน้ำดำเนิน

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร

ความศรัทธา

๑ นรชนจนาชาติเชื้อ
รักศรัทธาใคร่ดำรง
ดำรงให้ประกอบการ
หวังหลักความทุกขลดวัน	ติวิจิตร
ทักถ้วน
ค้ำชู ไฉนนา
เสาะข้างทางศรัทธา
๒ แดงดำต้นตามปราชญ์ผู้
ว่าศรัทธาคือเวทนา
ชัฏพรเพราะเป็นอา
ทุกข์ย่อมทนยากทั้ง	ปรีชา กต้าวเฮย
ที่ตง
รมณ์อาจ ทนแ
ถ่มถ้างชัฏถาย
๓ จักขยายแจกศรัทธา
ควรนับสองอย่างใน
ศรัทธาและศรัทธาใจ
ศรัทธาจิตระบิณทิตย ช	ฉันท ไฉน
ที่น
จำแนก นามนา
ว่าถ้าศรัทธาถ
๔ เพราะชนหวังศรัทธา
จึงกอบกิจเพิ่มภ
ประโยชน์ยิ่งสมบุรณ
ได้ศรัทธาทั้งทุกขบ้าง	เป็นมด
แผ่กว้าง
บมิสุด ประสงค์เลย
เพื่อถนเหตอทยา

๕ โบราณย่อมกล่าวอ้าง
ว่าทุกข์เทียบดังพิตร
ความสุขซึ่งมีจำกัด
ยกเหตุให้เห็นต้น

ชอกชวรณ
ส่วน^๕พณ
เป็นดอก ดวงแสง
ตลอดต้องพดิกษา

๖ ผู้ว่าสุขมากแย่ง
ให้เทียบทุกข์สุขนั้น
ตำรวดและโศกศัลย์
หวัหากมากกว่าให้

ยัณยัน กถาวะเย
แผนกไว้
ไทมาก สัมยชา
เหตุ^๕พณสุขหลาย

๗ อธิบายความคิดทั้ง
คำแรกกล่าวพิศดาร
คำหลังถดวิจาวณ
ชอติคัตติความตัน

สองประการ น^๕พื่อ
ยังตัน
จนหายาบ เกินแด
แต่งแต้มตามใจ

๘ ผู้ใดมีสุขนั้น
นับว่าทุกข์เยียนกราย
ผู้ทุกข์เมื่อทุกข์คลาย
สุขและทุกข์คอยกระท้อน

เต็มสบาย ลงเนอ
กถันว้อน
คงประสม สุขแสง
ทุกครั้งที่ควาแปลง

๙ ๑๑ ควรแต่คงคู่ช่ทุกซ์เข้า
นำคู่ช่ทุกซ์คงพัน
อยากคู่ช่ย่อมนำด้รวรพ
ต่างแต่เข้าเร็วว้าย

คู่กัน
ผูกท่าย
ทุกซ์เกิด มีแต่
ช่อนด้วยทางเดิน

๑๐ ๑๒ อยากเกินทุกซ์จิตเกอ
คู่ช่ห่อนยังยืนต้นท
ด้วนทุกซ์ทเื่องคิต
อ็กมกซ์กักตากด้า

กอบกิก
เนินช้า
ตามด้ง แรงนา
ยังธำคู่ช่หลวย

๑๑ ๑๓ ขวนขวายหาคู่ช่ด้วย
ย่อมจะธมจิตระถ
ทุกซ์กระท่อนห่อนแรงค
แต่ไม่พันคับคั่น

ความศุ จริตแด
แน่นแพ้น
คังทุ จริตพอ
ครอบได้ภายหล้ง

๑๒ ๑๔ ยังหวังความศุชด้้น
จักทะหลัดทุกซ์ไฉน
ทุกซ์จะระงับไป
รักศุชเกลี้ยดทุกซ์ให้

ดรามโค
ห่อนได้
เพราะระงับ ศุชแด
ประหยคัยั้งระวงใจ

๓๓ ผู้ใดยืนวัยและ
 ๑ ทุกขุคฺชย้อมไม้
 ดวงจิตรปราศวาคี
 นิ่งหยุดคตฺตทางเมอ

ยินดี คับนา
 หมตเชอ
 เปนคู่ข ยิงแ
 ๕ คฺชนนฤพาน

๓๔ เรียงตำราจนจบต้น
 ๑ ๕ เรอมากตากเข็นมา
 ผู้แทนสถานนา
 ๕ ครบเต็มตำมบทแก้

เวตา พิมพ์เฮย
 ๕ ๕ ผดแท
 ยกตก เกณฑแ
 ๕ คฺชทงโลกยธรรม

จุฬาลงกรณ์

ความกล้า

<p>๑ ถักขณความซึ้งกล้า
ตูหมิ่นต่อสรรพไทย
ยากจนทุกขทัณฑ์
ใจไม่กลัวไม่คืน</p>	<p>คือใจ
ทิวสัน
มรณะ ก็ดี
ไม่ตักขุหัดกัณฑ์</p>
<p>๒ มีจิตวิคตกล้าเพื่อ
ดื้อชนแค้นถึงตาย
กลัวเพียงแต่ความชราย
มตะประโยชน์ตนด้าม</p>	<p>สุมหมาย
ไม่คว้าม
หน้ามนุษย์ นั้นนา
เมตตาทรงเป็นผล</p>
<p>๓ คนกล้ามิใช่ผู้
คนไม่เกรงกลัวมิ่ว
ไม่คิดผิดชอบกลัว
หาญหักคิณจักกล้า</p>	<p>ไม่กลัว เหยนา
มีดกล้า
ลงคดะ กันแย
ปลุกให้เสด็จประสงค์</p>
<p>๔ คงเห็นความกล้าว่า
ในระหว่างขรรคมืดขวาง
ไม่กลัวหนึ่งขลาดตาย
หนึ่งไม่หาญหนึ่งผู้</p>	<p>เป็นกลาง
ขัดผู้
กลัวหนึ่ง เกินนา
ขาดหัวเกินหาญ</p>

๕ สถานที่ให้เกิดกถา
โดยรูปโดยธรรมเห็น
รูปกายต่ำตันเห็น
มักจะชวนกถาได้

นับเป็น สองแป
เหตุไร
เอิบอาบ แรงแผ
กว่าผู้ทรพถ

๖ ซึ่งมีผู้วิคธา
มถายหวั่นหวาดเสียวคิด
ความรู้รักชอบผิด
นำแนะให้กถาร้า

ในจิตร
ชักกถา
ค้ำ
รมสู่ สิ่งเสีย

๗ เยี่ยมไหนจะทราบแท้
บางคาบคนเซตาคะ
ประมวทกิจฤทธิเดช
ข้อ,เหตุนี้ของผู้

มฤตเหตุ กถาฤา
ไม่รู้
คุดัง กถาแป
เรียกไว้ ไม่กถัว

๘ ตัวกถาจริงนั้นย่อม
บท่อนเกรงอันตรราย
รู้กถากิจที่หมาย
ตำเร้าประ โยชน์เกอ

กถัวยาย
ดักเคื่อ
ควรจะ ทำนา
แก่ผู้ทรงคุณ

๘๙ ความกล้าจุณโลกให้
ความไม่กลัวเกิดทุกข์
ความระคายคายทุกข์
คุณโทษธรรมเหล่านี้
เป็นศรัทธา
กลัว
เข็ญ
แน่นแฟ้นเป็น

๙๐ บางพวกเห็นร้องเรียก
เถะเถะว่ากล้ามี
ปากร้ายกระหือหือ
หญิงชั่วช้าผัวได้
ผิดคือ,
แผกใช้
เรียกปาก กล้าๆ
เรียกกล้าสัตว์

๙๑ มีอีกทางต่างด้วย
เฉก, ฤทธิเมื่อเข้มแข็ง
รักเกลียดเมื่อเต็มแรง
กตัญญูด้วยใจ
ความแปลง แปลง
ฤทธิกล้า
รักเกลียด กล้าแ
กตัญญูกล้าไป

๙๒ ใจความตามกติกกัน
ผู้แต่งกติกเขา
ทักจึงจะยังเขา
ผู้อ่านวานช่วยแก้
คนเขา คบงเขย
ถูกแท้
อยู่อีก บ้างแ
ขอให้บริบูรณ์

ความขลาด

๑ ความขลาดมีอยู่ถ้วน	ทุกคน
ผู้หาจากอดทน	ซ่อนไว้
ใครไม่อดทน	นั้นขลาด เจี้ยนนา
เขาจะรู้เช่นใด	เพราะด้วยคนทำ

๒ ผู้จะขลาดจำขลาดให้	รู้จัก ขาดนา
ขลาดจะอำนวยผล	เพิ่มให้
ผู้ว่าขลาดปะปน	ไปทุก สิ่งนา
ขลาดจะพาค้นได้	ทุกซอกทุกเห็น

๓ สิ่งใดเป็นผิดแท้	ควรขลาด เทอญื่อ
ผู้หาจะพาหาผิด	อดซ้ำ
อันอะไรมีค่า	สิ่งเบต่ำ นั้นนา
ใครขลาดผู้จะซ้ำ	หลอกให้ ใจหาย

กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม

